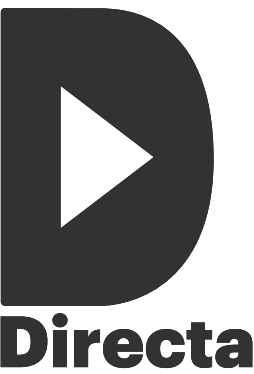

Crisi d'autoabastiment alimentari a les Illes

La producció agrícola balear només abasta un 12% de la població i una part dels terrenys de cultiu han passat en mans del sector immobiliari

pàg. 4-11

periodisme cooperatiu per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
C. Riego, 37, baixos esquerra
08014 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no sexista i no androcèntric. La Directa no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?

- A fons**
Grup d'investigació
- Miralls**
Gemma Garcia
- Cruïlla**
Laia Mas i Guille Larios
- Impressions**
Laia Alsina, Ekaitz Garate i Xavier Puig
- Roda el món**
Oriol Andrés i Joan Mas
- Expressions**
Misael Alerm i Carla Mallol
- La indirecta**
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
- Fotografia**
Víctor Serri
- Il·lustració**
Roser Pineda i Lluís Ràfols
- Correcció**
Èlia Olivan
- Edició**
Jesús Rodríguez
- Disseny gràfic i compaginació**
Pau Fabregat i Diego Muñoz
- Projecte gràfic**
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
- Coordinació web**
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente
- Coordinació País Valencià**
Ester Fayos
- Audiovisuals**
Sònia Calvó i Estel·la Marcos
- Administració i subscripcions**
Ester Mora
- Difusió**
Estel·la Marcos
- Publicitat i distribució**
Paula Rodríguez
- Gestió web**
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:
Gironès, la Selva, Pla de l'Estany i Baix Empordà ('L'Ariet'); Alt Empordà ('La Fissura'); Osona ('El Setembre'); Maresme; Baix Llobregat ('La Riuada' i 'Infobaix'); Alt Penedès, Baix Penedès, Anoia i Garraf ('Xarxa Penedès'); Vallès Oriental; Vallès Occidental; Barcelonès ('La Intervia'); El Camp; Terres de Ponent; Castelló; València; Mallorca ('Aguait'); Eivissa; Menorca; Perpinyà i Terres de l'Ebre, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Publicitat publicitat@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: PAU FABREGAT

La Directa enguany ha rebut dues subvencions de la Generalitat de Catalunya, que representen un 5% del seu pressupost. Per això hem de posar el seu logotip.

SUMARI

A FONS

4-11

Els aliments de les Illes
Diversos estudis alerten de la disminució de la producció agrícola al territori insular i de la creixent importació d'aliments per abastir la població. Per contra, l'agroecologia creix de forma exponencial. Un reportatge de Tomeu Mesquida amb fotografies de Tomeu Coll i infografies de Pau Fabregat.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Miquel Canals
Maties Lorente conversa amb el catedràtic de Geociències Marines de la Universitat de Barcelona sobre els efectes de l'acció humana en mars i oceans més enllà de la contaminació dels residus plàstics. Amb fotografies de Montse Giralt.

IMPRESSIONS

16-18

Identitats i classe social
Jule Goikoetxea i Toni Mejías debaten sobre esquerres, identitats i classe. Il·lustració de Raúl Velez.

Generacions d'incendis forestals
Article de Marc Ferrer i il·lustració de Roser Pineda.

CRUÏLLA

19-21

Cinema per recuperar el carrer
L'extensió dels cinemes a la fresca permet a col·lectius i espais veïnals la recuperació de l'espai públic per desenvolupar propostes d'oci no comercial i cartelleres que visibilitzen problemàtiques socials. Un reportatge de Joan Ballart.

RODA EL MÓN

22-26

Lloguers congelats a Berlín
Els moviments antigentrificació forcen un pronunciament al plenari municipal. Per Ann Sansaor i Azozomox.

Atacs turcs al Kurdistan iraquià
Un reportatge de Gemma Parera.

Disputa per espai exsoviètic
L'anàlisi internacional del periodista i historiador Jordi Cumpido.

EXPRESSIONS

27-31

Cultura i festivals al País Valencià
Laia Gordi repassa algunes de les cites culturals de la geografia valenciana que se celebren i s'organitzen durant l'estiu amb moltes dosis de comunitat i treball voluntari.

Sí, era un homenet
El relat de Júlia Bacardit, il·lustrat per Lluís Ràfols.

INDIRECTA

32

Entrevista a Pere Comellas
Àlex Romaguera parla amb un dels vuit insumisos catalans condemnats a presó. La seva acció va desfermar una campanya de desobediència civil que set anys després va aconseguir l'abolició del servei militar obligatori. Foto de Víctor Serri.

Més que mil paraules

VICTOR SERRI | El passatge de Bernadí Martorell del barri del Raval de Barcelona ha esdevingut en les últimes setmanes un ecosistema solidari i de resistència. El Sindicat d'Habitatge del Raval hi ha organitzat una marató d'activitats –a la foto, un concert el 6 de juliol– per plantar cara al fons especulatiu Blackstone, que vol desallotjar deu famílies de l'edifici que hi fa cantonada amb el carrer Hospital. Les mobilitzacions s'han ampliat a directius de l'empresa.

Comunitat Directacoop

Un quinquenal amb doble de formatge

Paula R. Zapata | @La_Directa

Si la DIRECTA fos un biquini, els suplementes serien el doble de formatge que regalima en agafar-la i que li donen un sabor més intens i una imatge més suculent. Aquest tast especial és interessant per la relació de col·laboració que s'estableix amb entitats i col·lectius i perquè complementen els continguts de la publicació quinquenal. Des d'àmbits d'actuació diferents, caminem plegades amb un mateix objectiu: la transformació social.

El 2017 el vam tancar amb set suplementes publicats. Alguns, com el dels 40 anys de l'Ateneu de Nou Barris, *L'improcedent* del Col·lectiu Ronda o l'*InfoXES*, són fruit d'unes sinèrgies històriques. Altres van sorgir d'una primera relació que s'aniria aprofundint fins avui, com el de la Fira Litoral o el primer suplement de CineBaix anunciant els festivals de cinema del Baix Llobregat i amb qui, des de llavors, editem quatre suplementes ca-

da temporada. I, per últim, els suplementes propis de la DIRECTA, com el *Desobedients* sobre el referèndum de l'1 d'octubre (el seguiria *La Defensa*, el gener de 2019, sobre el judici del procés) o *La Juganera*.

El 2018 vam passar de set a dotze suplementes. Va néixer el *Diverses* –que visibilitza les lluites LGBTI–, vam publicar-ne un pel desè aniversari del Festival Esperanzah, vam treballar plegades amb Entrepobles per explicar la campanya contra el TTIP amb perspectiva feminista i, amb les Xarxes Sanitàries Solidàries del País Valencià vam publicar *Salut, un dret global*.

El 2019 en tenim quinze de programats. Hem donat un altaveu a la lluita pels drets de les persones preses, al Fòrum Mundial d'Economies Transformadores que tindrà lloc el 2020, a les resistències indígenes a Guatemala o als ateneus cooperatius, encartat en l'exemplar que teniu entre mans.

L'espina

Antics molins
d'extracció d'aigua
a tocar de l'aeroport
de Palma, al municipi
de Sant Jordi
/ TOMEU COLL

Arreu de les Illes s'escampen paisatges secs. Ametllers nus caragolen les branques, figueres i garrovers serveixen d'ombra a les poques guardes d'ovelles que queden. De tant en tant, algun camp sembrat.

El rostoll i l'abandó de terres s'ha anat imposant en les darreres dècades. Hi ha a qui li preocupa la degradació del paisatge per estètica, per la seva importància turística. Però el que sobretot està en risc és la riquesa dels agroecosistemes que el formen, que depenen absolutament de ser cultivats, aprofitats, cuidats. Una de les conseqüències és que el consum de producte local ha arribat a mínims històrics. L'agricultura ecològica, que any rere any es consolida i arrela fort al territori, pareix l'únic alè d'esperança.

Si consultem les dades macro, podem fer-nos una idea de l'estat en què es troba la sobirania alimentària i l'autoabastiment al territori insular. L'any 2018 hi constava una població d'1.128.908 persones, i durant aquests dotze mesos, segons dades que elabora l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT), hi van transitar 16.596.194 turistes. El 25 de juliol de l'any passat fou quan es va batre un nou rècord d'índex de pressió humana: 2.039.552 persones sobre la superfície de les Illes, pràcticament el doble de la població estable. Tant les expertes com l'administració coincideixen: encara que s'aprofités tota la superfície agrària útil -201.173 hectàrees, un 40% del total del territori-, no seria suficient per alimentar la població fixa ni molt manco les persones visitants. Ivan Murray, doctor en Geografia, professor de la Universitat de les Illes Balears (UIB) i expert

estudiós del turisme, explica que la petjada ecològica del model econòmic illenc es pot calcular a partir del que mancaria per ser autosuficients. Segons detalla en els seus estudis, es necessitaria 16 vegades el territori cultivable per abastir-nos; és a dir, 16 arxipèlags.

Ara bé, aquests càlculs no haurien de servir de justificació, ja que si fem una retrospectiva, comprovem que la tendència ha anat a pitjor en la darrera dècada. Segons estimacions de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca balear, l'any 2008, "la quota d'autoabastiment alimentari era del 25% respecte al total d'aliments consumits a les llars i els establiments de restauració i hotelaria". El 2016 el percentatge d'autoabastiment era del 12%. El 2019 no s'espera cap millora. "Tenint en compte el creixement poblacional i l'increment constant de visitants, aquesta quota és notablement descendent d'any a any", afirmen les mateixes fonts del govern. Pel que fa als aliments frescos, la quota actual és significativament superior, entorn d'un 20%. "Aquestes dades evidencien la nostra gran petjada de carboni", destaca la biòloga Aina Calafat, membre de Societat Espanyola d'Agricultura Ecològica (SEAE). És a dir, la despesa en energia i combustible pel transport dels aliments i el seu impacte al medi ambient és superior al dels territoris peninsulars.

El 12, el 20 o el 25 en producte fresc?

Aquests percentatges s'han d'agafar amb prudència. "Hi ha una forta mancança de dades dins el sector agrari. No tenim cap estadística altament fiable", explica Xisca Parets, gerent de la Unió de Cooperatives Agroalimentàries. Ens alerta que les

DEPENDÈNCIA ALIMENTÀRIA A LES BALEARS I LES PITIÜSES

La reducció de les explotacions agràries i la pèrdua de terrenys fèrtils que acaben en mans del sector immobiliari fan que la quota d'autoabastiment alimentari se situï en un mínim històric del 12%

Tomeu Mesquida | @thunderbir

En l'última dècada s'ha reduït a la meitat la quota d'autoabastiment alimentari al territori insular

La caiguda ha estat constant des de 1960, quan les Illes tenien un 32% de població activa en l'àmbit agrari

dades s'han de llegir com una aproximació feta a partir de cabrioles estadístiques. De fet, Parets les posa en dubte: "Aquest 20% en producte fresc em sembla moltíssim; segurament dins aquest percentatge hi han ficat empreses que només són magatzems reguladors de mercaderies que venen de fora", a més, "hem de tenir en compte que el sector carni gairebé ha desaparegut, llevat d'alguns ramaders d'oví". El que ningú del sector ni de les administracions posa en dubte, a banda de l'exactitud de les xifres, és que l'autoabastiment actual és insuficient -per no dir anecdòtic.

Del camp a l'hotel

La resposta fàcil i ràpida de com hem arribat fins aquí és que la situació és conseqüència directa del monocultiu turístic. I sí, o bé, en part sí. Però cal anar una mica més enllà. "Hem arribat aquí per les lògiques del capital", apunta el professor Murray. "A través del model d'organització de la societat i l'espai, es va imposant el que es coneix com la divisió internacional del treball, i els diferents espais o territoris es van especialitzant en funcions productives concretes". Llavors, "a les Illes, el que articula el funcionament del sistema capitalista és el nexa entre el turisme i el sector immobiliari i, per tant, la resta de sectors s'han sacrificat". Passa al contrari a altres zones, com al sud de la península, d'on venen la major part dels productes alimentaris que utilitzem a les Illes, "allà s'han sacrificat alguns sectors per apostar-ho tot al sector agrari".

L'especialització de les Illes ha requerit des dels seus inicis, a finals de la dècada dels 50 i principis dels 60 del segle XX, mà d'obra abundant i bara-

ta. Per això, segons explica el doctor en Geografia i professor titular de Geografia Humana a la UIB Jaume Binimelis, "malgrat que l'agricultura va anar evolucionant com a la resta de comunitats autònomes, modernitzant-se i generant un model d'industrialització i mecanització del camp i fent-se més dependent del consum de combustibles que de la mà d'obra", a mesura que anava creixent el turisme "bona part de la població deixava de dedicar-se a l'agricultura i passava a ser picapedrera o a fer feina al sector serveis; podem, inclús, parlar d'un canvi de mentalitat".

Si anam a les xifres, trobam que al cens de 1960, just quan s'iniciava l'arribada del turisme a gran escala, de les 197.656 persones censades per grup professional a les Illes, 63.474 ho eren a l'àmbit agrari: agricultura, caça o gestió forestal. Un 32% del total. Dues dècades més tard, l'any 1981, de les 213.370 persones treballadores censades només 20.516 ho eren en el conjunt del sector agrari: un 9,6%.

La gran demanda de mà d'obra del nexa entre el turisme i el sector immobiliari s'ha complementat amb l'arribada de plantilles de temporada, en un inici principalment de la península i en les darreres dècades d'arreu del món, fins al punt de tenir "taxes de nouvinguts que superen, en els darrers vint anys, qualsevol altra regió de l'Estat espanyol, experimentant un canvi demogràfic importantíssim", apunta Murray.

Ara bé, el professor alerta que "tampoc s'ha d'idealitzar" el model agrícola anterior a l'especialització. No era un sector autosuficient tal com ara definim la sobirania alimentària; "era un sector agrícola fonamentalment abocat als mercats »

» exteriors, on la major part de la producció tenia una vocació exportadora de productes que alguns autors anomenen colonials. En comptes d'exportar serveis turístics, s'exportaven ametlles, albercocs, porcs, etc.". Fins i tot, a principis dels anys 70, Mallorca i Eivissa estaven a la llista de regions més exportadores d'ametlles de tot el món. "El que sí que és ver, i se li dona poca importància", continua Murray, "és que a banda d'això hi havia una fracció prou important, que moltes vegades no estava ni tan sols quantificada dins els registres estadístics, que anava a satisfer les necessitats locals i domèstiques, centrada als mercats locals. Les hortalisses i els productes frescos es cobrien amb producció local".

El que acabà de rematar de veritat l'agricultura a les Illes fou l'entrada de l'Estat espanyol a la Unió Europea, i en conseqüència al mercat global. La competència amb els preus exteriors va ser fulminant per a moltes productores. A les Balears i les Pitiüses, la insularitat (en el cas de Mallorca i la doble insularitat de les altres illes) suposava -i suposa- un cost afegit en molts productes, ja sigui per l'abastiment de la pagesia o pel transport, i el preu final no pot ser competitiu. "A Menorca, per exemple, una fàbrica com El Caserío, que va comprar Kraft, amb l'obertura al mercat mundial podia comprar la llet a Amsterdam, on produir un litre de llet és més barat que fer-ho a Menorca, perquè pasturen al camp i no han de donar pinsos a les vaques", posa com a exemple Núria Llabrés, geògrafa i integrant de l'associació Justícia Alimentària VSF. Actualment encara és prou palesa aquesta situació: "És surrealista. Aquí rebem carn de xot de Nova Zelanda", revela Murray com a exemple de la seva investigació sobre els fluxos de mercaderies que entren a les Illes. "Com pot ser que surti més bé de preu comprar un mè [ovella] de fora que dels pagesos mallorquins? Aquesta és la pregunta que els ramaders es fan dia rere dia", diu Sebastià Ordines, portaveu d'Unió de Pagesos.

Avui dia, en termes generals, la situació va empitjorant. Segons les darreres dades de l'IBESTAT, el 2016 hi havia 10.264 explotacions agrícoles actives en el conjunt de les Illes, mentre que el 2003 la xifra era de 13.903. Malgrat això, cal destacar "que la producció ecològica no davalla, ans al contrari, augmenta anualment i aconsegueix ser més rendible amb menys superfície i té la mitjana d'edat de les productores menor que la convencional", destaca la biòloga Calafat. Així i tot, la majoria de fonts consultades es lamenten que encara existeix el biaix d'associar l'activitat agrària amb un treball endarrerit i extremadament dur "quan la resta de treballs als quals estam abocats a les Illes sí que són treballs indignes. Hem de trobar la manera

de dignificar els treballs al camp i canviar aquesta percepció social", assevera Murray. "El sector agrícola de Mallorca és un sector envellit, amb poc relleu generacional, malgrat que existeixen ajudes importants per a la incorporació de joves agricultors. Però, al cap i a la fi, el que s'està vivint a fora vila avui dia és que els pocs pagesos que queden han de conrear majors superfícies per poder sobreviure", destaca Ordines.

Aquesta ruptura de dues o tres baules de la cadena de transmissió de coneixements "ha fet perdre gran part de l'agrobiodiversitat local", alerta Aina Socies, tècnica de l'Associació de Varietats Locals. "Per exemple, vaig entrevistar un home de Petra que em va contar que feia set o vuit varietats de melons, però ara ja només en fa dues i per a l'autoconsum". I segueix Socies: "Com que els seus fills no han estat pagesos, no hi ha hagut un trasbals d'aquestes llavors ni dels coneixements, i, és clar, aquestes cinc varietats s'han perdut". A més, aquest relleu generacional repercuteix directament a la nostra cultura. "Quan es perd la funció, es perd la cultura. Per molt que els estudiosos i els filòlegs ho intentin documentar, si desapareix la pagesia, desapareix una part de la nostra cultura", apunta Binimelis.

Tothom vol el seu xalet a fora vila

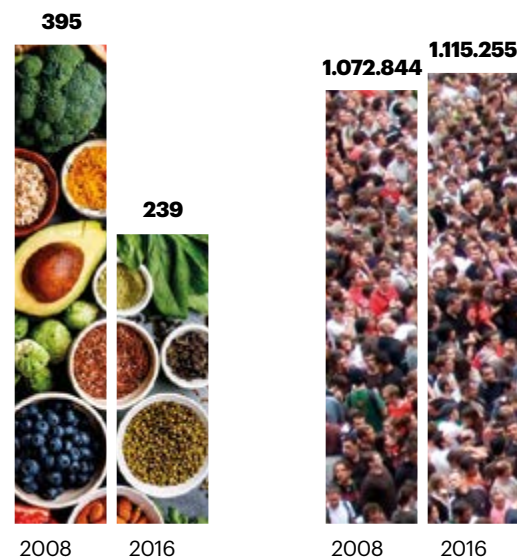
El desmantellament del sector agrari i la reestructuració de la societat balear han servit per engreixar l'altre puntal del capitalisme balear i principal amenaça en la pèrdua d'hectàrees de sòl fèrtil: la construcció. El neologisme *rurbanització* (unió de rural i urbà) és el terme que usa el professor Binimelis per explicar el procés d'urbanització del camp: "Fruit d'unes expectatives residencials, des de finals dels anys 70, i del creixement demogràfic, veim com la classe mitjana comença a adquirir terrenys per tenir horts, segones residències o xalets amb piscina", i amb els anys "aquestes expectatives són les mateixes que varen dur estrangers adinerats a fer el mateix. Això que ara ens sembla normal abans no era així, abans hi havia una frontera clara entre l'esfera rural i la urbana".

L'organització ecologista Terraferida feia públiques aquestes dades fa uns mesos: entre l'any 1995 i el 2018 a Mallorca s'han concedit 9.387 llicències per edificar xalets al camp. Només en l'exercici de 2018 la xifra va ser de 613 noves llicències, un nou rècord després d'una creixuda exponencial en els darrers anys que atribueixen "al boom del lloguer vacacional". "Això distorsiona completament el mercat de la terra, el terreny deixa de tenir un valor en funció de la seva hipotètica funció agrícola i passa a tenir un valor immobiliari", emfatitza Binimelis. A més, les entitats ecologistes posen al punt de mira les piscines.

A Mallorca ja hi ha prop de 70.000 pis-

Comparativa entre producció d'aliments i població

(en milions d'euros i habitants)

El desmantellament del sector agrari ha servit per engreixar un dels puntals del capitalisme balear: la construcció

A Mallorca hi ha prop de 70.000 piscines, el que suposa desviar per a usos lúdics grans quantitats d'aigua

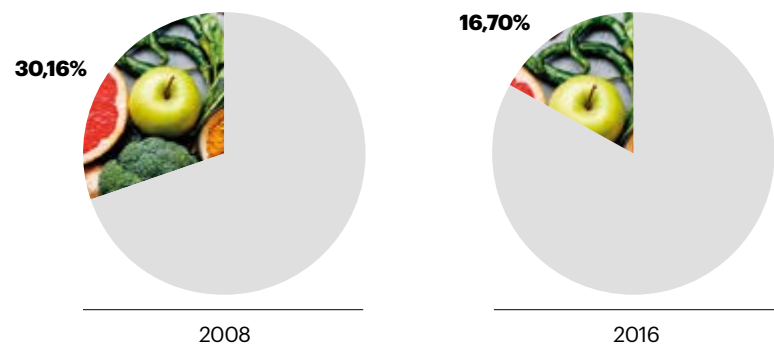
cines privades i se'n construeixen 1.600 cada any, el que suposa el desviament per a usos lúdics de grans quantitats d'aigua, un element fonamental per als cultius i un bé escàs a les Illes.

La distribució, un condicionant més

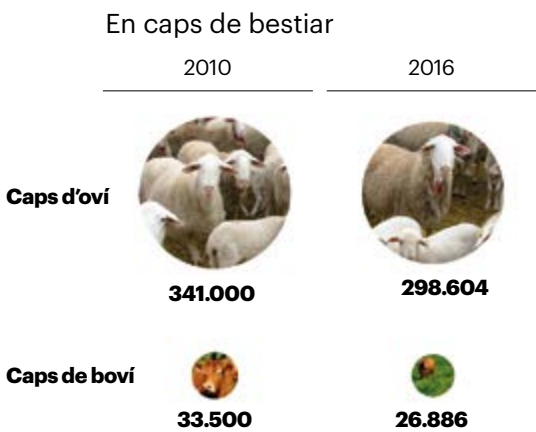
A les dues amenaces del sector s'hi han de sumar els canvis en les dinàmiques de consum i en els models de distribució d'aliments. "Hi ha estudis que demostren que hem passat de consumir sobretot producte fresc a que aproximadament un 70% de la nostra dieta sigui a partir d'aliments processats", explica la geògrafa Núria Llabrés. "Abans compràvem als mercats locals i ara anam als supermercats, on normalment tot ve de fora", afegeix, i assenyala que els canvis en el consum creen situacions poc racionals: "A Menorca les tres fruites que consumim més són els plàtans, les taronges i els kiwis. Dues d'elles són fruites tropicals que no es produeixen a l'illa. És necessari tenir consciència i demanar-se d'on ve el que consumim i fer alguns canvis cap a producte local i de temporada". Xisca Parets, gerent de la Unió de Cooperatives Agroalimentàries, assenyala el sistema

Percentatge d'aliments d'origen local consumits

Quota d'autoabastiment alimentari

de distribució com una de les grans problemàtiques del sector: “Les grans cadenes distribueixen els productes a preus baixos i amb això, com és evident, el sector agrari de les Illes difícilment hi pot competir”. Una queixa habitual entre la pagesia és que “el sector turístic ha donat l’esquena al sector agrari”, ja que les grans cadenes hoteleres s’abasteixen a les seves centrals de compres, que sovint no estan ni tan sols ubicades a les Illes. “Tenim un sector turístic abocat al que és el *life motive* de qualsevol empresa capitalista: maximitzar el benefici”, apunta Murray. “Les grans cadenes compren, amb el seu gran poder de negociació, a partir d’ofertes directament als mercats internacionals, i distribueixen els productes als seus encreuaments turístics. Això s’ha de tenir en compte. No és que siguin una excepció, tot l’empresariat funciona amb aquesta lògica”, conclou.

Una nova llei agrària menys urbanística
Dins els acords de governabilitat de l’anterior legislatura estava previst elaborar una nova llei agrària. El motiu principal era que es considerava que »

Evolució de la producció d'aliments concrets (en tones)

	2010	2017
Ordi	65.000	28.607
Llet	63.700	58.000 (dades del 2016)
Patata	54.300	61.539
Blat	14.300	8.017
Síndria	12.000	11.499
Tomàtiga	10.900	10.709
Ametlla	10.000	5.607
Ceba	9.100	3.445
Lletuga	7.200	3.057
Taronja	6.700	10.422
Meló	5.400	5.633
Col	3.500	2.155

/ PAU FABREGAT

FONTS: Ministeri espanyol d'Agricultura, Pesca i Alimentació; Govern Balear i Mercasa

» l'anterior, aprovada el 2014 i modificada el 2016, "tenia aspectes molt urbanístics" i a la nova "s'han agraritzat els continguts", explica el -fins al maig de 2019- director general d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural, Mateu Ginard. En aquesta nova llei, diu, "es fa una forta incidència en la promoció de l'agricultura ecològica i el cooperativisme i toca alguns temes potents on es pot fer molta feina, com són la contractació pública de productes agroalimentaris".

En general, la valoració per part dels principals actors del món agrari és positiva. Destaquen que s'hagi eliminat el sector equí com a estratègic: "La prioritat del sòl ha de ser dedicar-lo a l'agricultura i no a la urbanització, ni als camps de polo ni als camps de golf", consideren des d'Unió de Pagesos, i afegeixen "aquesta llei posa en valor els pagesos professionals, fet que consideram molt encertat". Des de la Unió de Cooperatives Agroalimentàries pensen que "plasmadins una llei un capítol específic per al sector cooperatiu i fomentar la integració cooperativa és molt positiu i un pas important respecte de l'anterior llei". Pel que fa al sector agroecològic, Nofre Fullana, coordinador de l'Associació de la Producció Agrària Ecològica de Mallorca (APAEMA), diu que la nova llei "és molt millor que l'anterior. Posa el sector eco com un sector estratègic i preveu controlar l'excés de les plantacions de transgènics i la protecció del sòl fèrtil respecte de certes infraestructures com horts solars o projectes urbanístics". Pel que fa a les varietats locals i la diversitat cultivada, la llei preveu l'intercanvi i la comercialització de les varietats, cosa que en l'àmbit estatal, si les llavors no estan registrades, no serà factible. A banda de la llei, també es va fer un decret de varietats locals i interès agrari de les Illes que contenia un catàleg de les diferents varietats locals per tal de donar-les a conèixer.

"Com a societat no estam conscienciats que un sòl tarda milions d'anys a formar-se: tenir un sòl fèrtil és un tresor que mai hem valorat, i perdre aquest sòl fèrtil o fer-lo malbé a vegades és qüestió d'uns quants mesos d'una mala gestió", explica la biòloga Aina Calafat. La llei preveu la creació de les zones d'alt valor agrari i segons Calafat "és una figura que ben utilitzada podria servir per protegir sòls d'alta fertilitat i reservar terres a l'activitat agrària". Tot i que encara no s'han definit aquestes zones, avança que "la UIB està fent feina per fer una proposta de definició d'aquestes zones d'alt valor agrari de manera que es tenguí una definició objectiva no condicionada per pressions econòmiques o interessos". I conclou: "Ara que ja tenim el marc legal, el que ens falta és pressió social perquè es desenvolupi". Precisament, a finals de juny, en el paraigua del

nou pacte de govern entre el PSIB-PSOE, Podem i Més, es confirmava la creació d'una nova Direcció General de Sobirania Alimentària dins la Conselleria d'Agricultura, que recaurà en mans de Podem.

Reptes de futur

En la mirada posada en els propers anys i amb l'objectiu de millorar la situació de la producció local i en conseqüència de l'autoabastiment, el més repetit a banda "d'evitar la continuada pèrdua de terres fèrtils", "que es reconegui la insularitat" i "d'assegurar el relleu generacional", és la necessitat d'adaptació al canvi climàtic. "Abans de plantejar-nos incrementar el consum local, hem d'aconseguir fer les nostres explotacions més rendibles i tenir controlats el cost i l'accés a l'aigua i l'energia, ja que són factors clau davant el canvi climàtic", argumenta Xisca Parets, de la Unió de Cooperatives. Les varietats locals també s'hauran d'adaptar al nou clima i, segons Fullana, "això és feina de la pagesia i no de les empreses, que s'aprofiten de la nostra diversitat genètica i pretenen lucrar-se amb llavors que són resultat de la feina d'anys de selecció per part de la comunitat i per tant són patrimoni de tothom".

A més, per a la nova legislatura, des del sector volen "seguir apostant per una dotació econòmica cap a l'àmbit de l'agricultura provinent de l'impost de turisme sostenible", reclama Sebastià Ordines. "D'aquest impost haurien de sortir pagaments per a serveis ambientals que fan ses finques agràries. I no xerr de fer un paisatge guapo, sinó de fer un agroecosistema viu, que es pagui a les pageses i pagesos que cuiden el territori", puntualitza el portaveu d'Unió de Pagesos. ●

El sector veu amb bons ulls que la nova llei agrària prevegi l'intercanvi i la comercialització de les varietats locals

Reclamen, a més, una major dotació econòmica provinent de l'impost de turisme sostenible

A la finca s'Alblagai, al municipi menorquí d'Alaior, es cria vedella vermella amb certificació ecològica / AGROXERXA

T. M. | @thunderbir

L'illa de Menorca és l'única que té un pla d'estratègia alimentària. El 1993 fou declarada Reserva de Biosfera per la UNESCO i el passat mes de juny van poder ampliar-ne els límits, convertint-se així en la reserva de biosfera marina més gran de la Mediterrània. "L'alimentació no té només un impacte sobre la salut de la població, sinó que també repercuteix sobre la salut del nostre territori", afirma Núria Llabrés, de l'associació Justícia Alimentària VSF. "Com ens alimentam acaba incidint en quin tipus de producció es fa i potenciam un model concret", continua, "per això el Consell Insular va posar l'alimentació com un eix

#GOTrentilitzable
X UN MÓN + SOSTENIBLE

ecofestes
Solucions ecològiques per a esdeveniments

93 837 15 48
www.ecofestes.cat

Compra'l
personalitza'l!

Lloga'l
Got genèric de 30 i 50 cl

Renta'l
Servei ràpid i eficaç

Gestió integral
x grans esdeveniments!!

L'estratègia alimentària de Menorca, un model que vol revertir la situació

més de sostenibilitat de la Reserva de Biosfera instant a treballar cap a polítiques dirigides a una alimentació de la societat més saludable i sostenible”.

La quota d'autoabastiment de Menorca és millor que la del conjunt de les Illes. De les aproximadament 77.000 tones d'aliments que consumeixen a l'any, un 19% se satisfà amb producció local. I el 58% de les tones totals d'aliments que s'hi produeixen es consumeixen a l'illa. Les exportacions restants són sobretot de productes làctics, la branca més important del sector agrari de Menorca. La fruita i l'horta són els punts més dèbils a millorar. Aquestes dades, impossibles d'obtenir sobre Mallorca, són fruit d'un acurat estudi del potencial de producció i dels fluxos alimentaris a l'illa, un diagnòstic emmarcat dins les línies d'acció de l'estratègia alimentària

i que és una fita important per obtenir informació necessària per afinar més les futures mesures i accions encaminades a una major sobirania i sostenibilitat alimentària. Disposar d'una estratègia alimentària és fruit d'un treball de base i d'anys de feina. “Ens hem de remuntar al 2015”, explica

L'autoabastiment és millor que en el conjunt de les Illes. De les 77.000 tones d'aliments anuals, un 19% se satisfà amb producció local

Llabrés, “quan entitats, agents relacionats amb el sector agrari i turístic i la societat en general ens trobarem a la finca de Mongofre i firmarem una declaració per potenciar el producte de proximitat i fomentar la gastronomia. D'alguna manera, aquesta declaració de Mongofre instaurava les administracions a fer polítiques en aquesta línia”. Dos anys més tard, el 2017, el Consell Insular es va adherir al pacte de Milà, un acord internacional per l'alimentació saludable i sostenible que fins ara han signat 197 ciutats i regions. “És important l'adhesió com a illa. No tenia gaire sentit

que els municipis s'adherissin un per un i haguessin de fer feina individualment”, apunta Llabrés.

Un cop formalitzada l'adhesió al pacte de Milà, a través de la Fundació Daniel i Nina Carasso (que dona suport a les administracions públiques que fan processos per millorar les polítiques alimentàries), es va fer un diagnòstic de les accions que ja estaven desenvolupant els diferents departaments i ajuntaments. I a partir d'aquí començaren un seguit de converses amb els sectors agrari, de distribució, el Consell Social de la Reserva de Biosfera i un llarg etcètera. Es va dissenyar l'estratègia alimentària i un full de ruta amb les accions prioritàries a fer. Dins les accions, es prioritza l'estudi de fluxos alimentaris i també un estudi més intern sobre demanda pública per conèixer i augmentar la com-

pra pública d'aliments a hospitals o menjadors escolars, per exemple. Aquests estudis eren necessaris, ja que, segons explica Llabrés, “faltaven aquestes dades i era important conèixer bé alguns aspectes per saber cap on dirigir les actuacions”.

L'estratègia inclou la promoció de dietes sostenibles i saludables amb voluntat de crear consciència sobre l'estacionalitat dels productes i potenciar els circuits curts de distribució, consolidant, per exemple, el projecte AgroXerxa, que agrupa pàgines que fan venda directa [consultables a través d'un cercador en línia]. També incorpora mesures per assegurar l'equitat social i econòmica promovent l'economia social i solidària en el camp de l'alimentació i passes per incrementar la producció alimentària basant-se sobretot en l'agroecologia i la recuperació de varietats locals. ●

El Consell Insular es va adherir al pacte de Milà, un acord internacional per l'alimentació sostenible que fins ara han signat 197 ciutats i regions

LA PRODUCCIÓ I EL CONSUM AGROECOLÒGIC ES DISPAREN

Seguint la tendència contrària a l'enfonsament del sector agrícola, les explotacions agroecològiques es multipliquen per vuit en només vint anys

T.M. | @thunderbir

Productes del mercat
agroecològic de Palma

/ TOMEU MESQUIDA

En dues dècades les Balears (Mallorca i Menorca) i les Pitiüses (Eivissa i Formentera) han passat de tenir 100 explotacions d'agricultura ecològica a tenir-ne 907, segons les últimes dades de 2018. En aquest període s'ha passat d'una superfície de 1.983 hectàrees inicials a 35.848 hectàrees actuals, una tendència de creixement positiu a la contra del sector agrari en general i que serveix d'esperança i atreu el jovent. Els perfils de qui se suma a l'agricultura en ecològic és molt divers i està motivat per diferents raons. Nofre Fullana, de l'Associació de la Producció Agrària Ecològica de Mallorca (APAEMA), diu que entre les noves persones sòcies que s'estan sumant a les 400 que integren l'entitat "n'hi ha que ho fan per principis propis, però també tenim moltes finques que feien agricultura convencional i han vist que s'estaven carregant els sistemes de vida; no només la terra, sinó la biodiversitat. Estaven cansats de veure que l'agricultura convencional no funciona i s'han passat a l'eco".

Les consumidores han jugat un paper protagonista en aquest creixement. "La demanda de producte eco supera molt la producció", assenyala Aina Calafat, de la SEAE, i concretament "un 50% del producte eco fresc ve de fora", detalla Fullana. Però les consumidores han canviat i, tot i que no hi ha dades o estudis, des de l'experiència Fullana exposa que "fins fa uns anys el consum eco estava associat a unes persones que cercaven un consum conscient, crític i transformador. Des d'uns temps més recents hi ha un augment de demanda brutal, però no és gent que faci un consum crític,

és gent que cerca un producte millor encara que sigui més car, per motius de salut purament".

La vulnerabilitat del sector agrari en general l'ha dut a reinventar-se i fer productes amb etiquetes "de qualitat", amb "valor afegit" o "diferenciat". Aquesta estratègia de supervivència pot dur a contradiccions i situacions on allò que hauria de ser normal acaba sent gairebé exòtic o fins i tot inaccessible per una part de la població. "Dins el mercat capitalista actual, l'única manera que les finques puguin sobreviure és fer aquesta diferenciació. En quantitat i preu no podem competir", explica Fullana, que reconeix que és un debat que tenen internament: "Tenim una certa por que es produeixi una convencionalització de l'agricultura eco i fins i tot la creació de línies d'exclusivitat". L'exemple més clar el trobam en productes elaborats com són l'oli i el vi, que segons Fullana "algunes explotacions en mans de grans capitals fan productes que ja no estan pensats ni per consumir aquí, sinó per exportar o per oferir una experiència gourmet, dur-los a les finques i aprofitar per col·locar-los qualsevol producte a preus abusius". L'altra cara de la moneda són "les famílies pageses i finques en mans de locals que intenten que tot el seu producte es distribueixi aquí", remarca el productor.

El professor Murray apunta que això està relacionat amb "les dinàmiques de gentrificació, que volen dir elitització, i que també tenen un component gastronòmic molt lligat al tema de les noves modes alimentàries. Aquest fenomen s'està produint arreu i es parla d'una gentrificació verda, que en part té a veure amb els productes exclusius i que beu molt de la cultura eco. I és

La vulnerabilitat del sector agrari l'ha dut a reinventar-se amb etiquetes "de qualitat", amb "valor afegit" o "diferenciat"

La creació d'una cooperativa de carn d'ovella ecològica ha permès un preu més just i un servei de guarda compartit

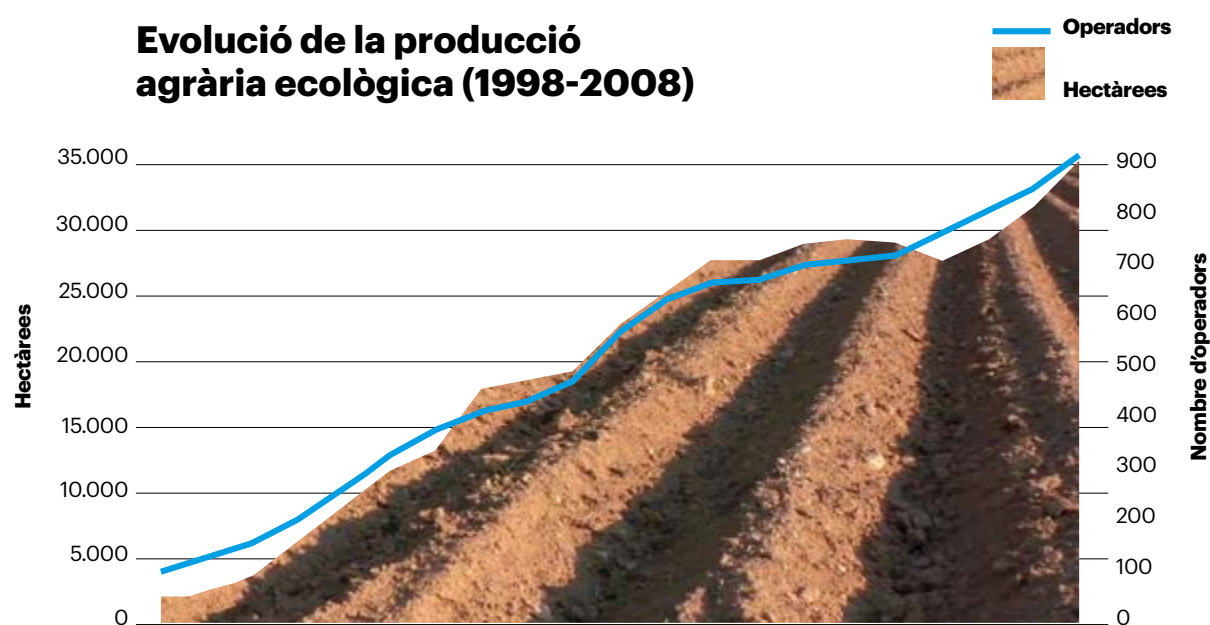
clar, això està plagat de contradiccions. La més clara és que està desplaçant el consumidor local i ens trobam en la situació on només poden accedir les elits extranacionals, mentre les classes populars es veuen abocades a haver de menjar la porqueria que ve envasada”. Per pal·liar aquesta situació, Fullana recomana “anar directament a les finques dels pagesos i pageses eco, on els preus són, si fa no fa, els mateixos que els que es poden trobar en aliments convencionals en uns grans magatzems”. I afegeix que davant aquesta crescuda de la producció eco “arribarà un punt que s’haurà de diferenciar l’agricultura ecològica pròpiament dita, la que segueix el reglament europeu i que pràcticament és substituïda de la convencional, de la que practica cada vegada més gent: l’agroecologia, que és la que va més enllà i a part de seguir el reglament té en compte que els recursos utilitzats siguin locals, que hi hagi un sou digne de les persones que hi fan feina, que hi hagi igualtat entre homes i dones, que els preus siguin justos, etc. En definitiva, la sobirania alimentària va molt lligada a l’agroecologia i s’haurà de diferenciar”.

Finques familiars i cooperatives

El tipus d’explotacions o finques –que és com prefeix anomenar-les Nofre Fullana– que es dediquen a l’agricultura eco “són sobretot finques familiars on treballen tres o quatre membres de la família”. Per això, des d’APAEMA promouen projectes de col·lectivització entre finques. “Encara que hi hagi ajudes, a la llarga no surt a compte que cada finca tenguí un tractor ni tota la col·lecció d’ormejos. Seria qüestió d’anar construint agrupacions de productors i que aquestes gestionessin una maquinària compartida”. Això pel que fa a la producció, però dins l’agricultura ecològica local també es vol millorar la distribució dels productes: “Veim que és necessari col·lectivitzar la comercialització”, diu Fullana, i posa d’exemple la creació de la cooperativa de carn d’ovella ecològica, de la qual participen 40 explotacions ramaderes i que ha permès “que el preu sigui molt més just i que surti a compte tenir una guarda d’ovelles” i ara “ho volem fer amb hortolans, per millorar la comercialització a tendes més grosses o compra pública; com menjadors, que requereixen una quantitat i estabilitat al llarg de l’any”.

Dins aquest creixement de la producció ecològica, Aina Sociés, tècnica de l’Associació de Varietats Locals, remarca la importància de l’ús d’aquestes varietats. “Si volem triar el que menjam, hem de triar les nostres pròpies llavors. Si depenem de les empreses multinacionals que produeixen llavors, elles acaben decidint el que menjam. Les llavors són la base total de la sobirania alimentària. Si perdem el control de les llavors, perdem el control de l’alimentació”, rebla amb convicció. ●

Evolució de la producció agrària ecològica (1998-2008)

FONT: Consell Balear de Producció Agrària Ecològica (CBPAE)

Grups de consum i un supermercat a Palma

Gràcies a l’autoorganització, cada vegada és més fàcil fer un consum conscient i transformador a les Illes. Des de fa anys, grups de consum funcionen arreu de manera atomitzada i sense gaires experiències d’espais comuns, cosa que complica determinar-ne l’abast. Agrohoritzontal és un “projecte autogestionat i anticapitalista que s’organitza per consumir local i ecològic” i que funciona des de 2004. A banda de ser un grup de consum, va una mica més enllà funcionant de forma horitzontal en la presa de decisions i involucrant també les productores. D’aquest projecte, que avui dia continua tot i els cicles d’alts i baixos que té qualsevol iniciativa de llarga durada, se’n van derivar un nombre considerable de grups de consum, alguns dels quals es mantenen en l’actualitat. Seguint l’exemple d’altres regions del món, a Mallorca s’està gestant la creació d’un

supermercat cooperatiu. La iniciativa va néixer al si de Fundacions Darder Mascaró i es va donar a conèixer en el marc de la Fira del Mercat Social de 2018 amb dues activitats: “La projecció del documental *Food Coop*, que explica l’experiència d’un supermercat cooperatiu de Brooklyn (Nova York), i una xerrada amb un dels responsables del supermercat cooperatiu Som Alimentació de València”, expliquen des de l’assemblea impulsora. Des de llavors el grup promotor ha aconseguit recollir el compromís de 120 persones i ja treballen en l’obertura del supermercat situat, en principi, a la zona de Palma. Volen “que el súper sigui el lloc de compra habitual que satisfaci les necessitats d’alimentació, higiene i neteja amb uns preus assumibles però dignes per a les productores” i a més “es prioritzaran productores de l’economia social i solidària”.

Miquel Canals,

catedràtic de Geociències Marines

“El mar és el gran abocador de la humanitat”

Text: Maties Lorente | @mtslorente
Fotografia: Montse Giralt | @giraltm

“No vaig veure el mar fins als divuit anys. La meua primera experiència va ser amb una golondrina al port de Barcelona que portava fins al trencaones”, explica somrient Miquel Canals (Torà, la Segarra, 1957). Ara és catedràtic de Geociències Marines i director del Departament de Dinàmica de la Terra i de l'Oceà de la Universitat de Barcelona, i compta amb un ampli currículum acadèmic d'abast internacional. Canals és el principal responsable de la publicació en català de l'“Atlas del mar, fets i dades sobre les amenaces als ecosistemes marins”. Per parlar dels efectes de l'acció humana sobre mars i oceans, ens trobem amb ell a la platja de Garraf en un calorós matí de principis de juliol.

Les cases de fusta que envolten aquesta platja, també anomenades *botigues*, es van construir en la dècada dels anys 30 del segle XX. Quines són les principals diferències entre el mar d'aquells anys i el que trobem ara?

En primer lloc, la massificació. Moltes de les persones que tenim practicada la costa del nostre país i d'altres llocs sabem que quan arriben els mesos d'estiu és l'època de l'any menys confortable per gaudir-ne a causa de les allaus de gent que venen a passar el dia o una temporada. D'altra banda, en aquesta platja que ara tenim al davant, veiem cadires a l'arena i persones que es comencen a banyar. D'aquesta arena, una proporció significativa dels grans que la formen són petits fragments de plàstic, i també de vidre. Als anys 20 o 30, el gran escampall de plàstic al mar d'avui en dia estava molt lluny de les magnituds actuals. Una tercera qüestió és l'ocupació temporal, concentrada sobretot en els mesos d'estiu amb tantíssimes persones, cosa que tensa la demanda de recursos, com ara l'aigua. Hi ha un problema de dimensionament de les xarxes d'abastiment: construïm xarxes que han d'atendre aquests pics d'ocupació, però en canvi la resta de l'any la demanda és molt inferior.

Contaminació, sobreexplotació, escalfament global... Quants anys de vida li queden al mar tal com el coneixem?

Aquesta pregunta té a veure amb un concepte que es coneix com la síndrome de les línies de base canviants. És un terme encunyat per l'investigador pesquer Daniel Pauly i es refereix al fet que el canvi es mesura en funció del punt de partida

que prenem. Si prenem els anys 30 com a punt de partida, hi ha un canvi manifestament visible. Si prenem com a origen períodes molt més endarrerits en el temps, els canvis serien descomunals. Agafem la pesca com a exemple. A la majoria de la gent li agrada menjar peix fresc, marisc... Però el fet és que ens trobem en una situació en què, segons la FAO [Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació], el 90% dels estocs de pesca estan sobreexplotats o intensament explotats. Només en queda un 10% susceptible de ser explotat. Un altre exemple d'aquest canvi és l'escalfament global. Als anys 30 ja s'havia produït la revolució industrial en molts països del món, però la injecció de diòxid de carboni a l'atmosfera era incipient, un fet que s'ha disparat en els últims 30 o 40 anys. Aquest augment del diòxid de carboni té un efecte directe sobre l'oceà, sobre el mar que tenim ara al davant, ja que absorbeix una part important del CO₂ que generem les bèsties humanes. El Mediterrani occidental és el mar amb més concentració de diòxid de carboni antropogènic [produït per l'home] de tot el planeta. D'altra banda, l'oceà global absorbeix més del 90% de l'escalfament que es genera al planeta. Amb temperatures com les que hem tingut els últims dies, amb l'onada de calor inclosa, què passaria si l'oceà no absorbís aquest escalfament?

Si parlem de sobrepesca, el passat mes de juny la UNESCO va aprovar l'ampliació de la Reserva de Biosfera de Menorca de 70.000 hectàrees a 500.000. La major part de l'ampliació afecta les aigües que envolten l'illa, un fet que la converteix en la reserva marina

més gran del Mediterrani. Són les reserves una alternativa per a la conservació de la diversitat marina?

Des del meu punt de vista, les reserves marines són necessàries. Poden ajudar a preservar determinades comunitats que, si no fos per aquestes reserves, estarien amenaçades, malmeses o directament destruïdes. També serveixen per preservar determinades espècies o com a centres d'irradiació. Pel fet de ser espais protegits, espècies que en altres llocs tenen dificultats per subsistir allà es poden reproduir i escampar a zones properes, beneficiant indirectament la pesca. Ara bé, hem de ser rigorosos i, per tant, hem de tenir plena consciència que les reserves marines no poden protegir els ecosistemes contra tot. Per exemple, no poden protegir-los dels efectes de l'escalfament global. Tampoc els poden protegir de l'acidificació de l'aigua que es produeix com a conseqüència de l'absorció del diòxid de carboni del qual parlàvem. Per tant, reserves marines, sí, i com més grans millors, però essent conscients de què poden protegir i de què no.

I les piscifactories, almenys com s'han entès fins ara, no són la solució... Parles dels problemes ecològics i socials que causa "aquesta mena de ramaderia intensiva".

Efectivament, les instal·lacions d'aqüicultura per engreix de peix són, en molts aspectes, l'equivalent de les granges de bestiar a terra. Estabulem els peixos en uns recintes al mar on criem orades i altres espècies, de la mateixa manera que engreixem porcs i vaques en granges tancades a terra ferma. Aquests peixos han de menjar, i el seu aliment natural és peix més petit que s'ha d'extreure d'algun lloc, per la qual cosa, s'ha de seguir pescant per alimentar aquests peixos-vaca que hi ha a les gàbies, cosa que comporta seguir exercint pressió sobre el medi marí. D'altra banda, en estar tancats de la mateixa manera que els pollastres o els porcs de granja, també es generen fems. Els pei-

xos excreten i les deposicions s'acumulen al fons del mar, sota les gàbies, el que pot generar situacions de falta d'oxigen. Per últim, de la mateixa manera que el ramader vol que els seus animals estiguin sans i, per tant, els medica, el mateix es fa amb el peix d'engreix, i aquests fàrmacs acaben passant a l'ecosistema marí. En l'actualitat, una mica més de la meitat del peix que es consumeix al món prové de piscifactories. Per tant, l'aqüicultura pot ser una alternativa, però hem de tenir molt de compte a presentar-la com el gran remei pels estocs salvatges de peix.

Encara que estiguin a centenars de quilòmetres del mar, la ramaderia i l'agricultura també tenen un impacte en la salut dels oceans. Al nord del golf de Mèxic hi ha una zona morta -on desapareix la vida- de 20.000 quilòmetres quadrats (aproximadament la mateixa superfície que el País Valencià). Com s'originen aquestes zones mortes?

Tot allò que generem a terra pot acabar, més o menys transformat, al mar. El mar és el gran abocador de la humanitat. Històricament ha estat així i continua sent-ho. Imaginem el Mediterrani, envoltat de terra, d'història, d'humanitat. Aquesta humanitat està en condicions socioeconòmiques molt diferents a la riba nord i a la riba sud, cosa que té implicacions en tot allò que acaba al mar. Les zones mortes s'originen perquè quan l'agricultor fertilitza els seus camps es generen nitrats que s'infilten en el sòl i acaben als rius i rierols que desemboquen al mar. El cas més conegut és el de la conca del Mississipí. Quan els nitrats arriben al golf de Mèxic i fertilitzen l'ecosistema marí, hi ha un gran desenvolupament d'algues, que són l'aliment del zooplàncton [animals marins microscòpics]. Després hi ha bacteris que s'alimenten dels residus que generen el zooplàncton i de les algues mortes. Aquests bacteris consumeixen tot l'oxigen, cosa que genera una zona morta. Si tens la desgràcia de ser un animal sèssil, és a dir, que no tens mobilitat, quan t'arriba una zona morta, tu fas el mateix, mors. Finalment, en aquestes zones desapareixen les formes de vida superiors.

A més dels nitrats i fosfats de la indústria agro-ramadera, el 80% dels residus plàstics arriben a l'oceà a través dels rius. Es parla de la gran taca de plàstics del Pacífic, però a casa nostra es pot comprovar l'augment de deixalles d'un any a un altre. Quines són les conseqüències?

En gran part les desconeixem, i el que coneixem és altament preocupant. Hem fet immersions molt profundes a 1.500 metres amb vehicles subaquàtics operats remotament i hem trobat punts calents de deixalles -concentracions d'escombraries que s'acumulen per efecte dels corrents profunds. Això provoca un canvi en el substrat marí. Allà on hi havia fang o roca ara hi ha ampolles de plàstic, llaunes, trossos de corda... Els organismes o s'hi adapten o se'n van. Hi ha coralls de profunditat que fan servir aquest substrat artificial per créixer, un fet molt xocant. Els mamífers marins, com els catxalots, també ho pateixen. En estudis d'estómacs d'animals avarats a les platges, s'hi ha trobat bàsicament plàstics. I no precisament plàstics petits o mitjans, sinó peces de gran mida, com ara recobriment d'hivernacles, que han provocat la mort dels animals. Anant a l'altre extrem, se sap que microorganismes del plàncton són

capaços d'ingerir els plàstics més petits. Aquests organismes són ingerits per altres més grans i al final de la cadena hi som nosaltres. Amb això hi ha hagut una mica de fantasia en pensar que com que els animals ingereixen plàstic, aquest plàstic acaba directament en els nostres cossos per la via del consum. El cert és que els peixos ingereixen plàstic, però també l'excreten, no tot es queda dintre. Però molts plàstics tenen additius per fer-los perdurables, perquè no canviïn de color, perquè siguin ignífugs... Tots aquests additius es poden escapar i tenir efectes sobre els animals i les plantes marines que encara coneixem molt poc. En tot cas, com que els microplàstics i els nanoplàstics estan per tot arreu, és més que probable que tu i jo, que estem parlant en aquests moments, tinguem partícules de plàstic dins el nostre cos.

L'escalfament és un altre dels grans enemics del mar. A Austràlia ja ha matat més de nou de cada deu coralls de la Gran Barrera, un dels ecosistemes més rics del planeta...

Un català que fa anys que treballa a Austràlia amb els coralls, Pep Canadell, responsable del Global Carbon Project, m'explicava que el que succeeix amb els coralls és que es blanquegen. El blanqueig és causat per l'excés de temperatura i afebleix els coralls, i afavoreix que organismes patògens els malmetin molt o fins i tot els acabin matant. És veritat que hi ha hagut casos de recuperació, però, certament, aquesta enorme barrera de més de dos milers de quilòmetres de llarg és un dels llocs

“ ”

Quan s'estudien els estómacs dels animals que acaben avarats a les platges, s'hi troben bàsicament plàstics

Allà on hi havia fang o roca ara hi ha ampolles, llaunes, trossos de corda... Els organismes o s'hi adapten o se'n van

on hi ha l'atenció fixada, ja que si la situació anés a pitjor seria una de les catàstrofes ecològiques més brutals que un pot imaginar.

Salvant les distàncies, a casa nostra hi ha ecosistemes que també es troben en una situació molt vulnerable. El delta de l'Ebre, per la pujada del nivell del mar, podria desaparèixer en els pròxims 30 anys?

En els pròxims 30 anys potser és dir molt, però sí que el veurem canviar i potser la seva superfície es reduirà. L'ascens del nivell del mar també està relacionat amb l'escalfament global. Per dos factors: perquè en escalfar-se l'aigua del mar, guanya volum, i també perquè en augmentar la temperatura atmosfèrica a escala global hi ha més contribució d'aigua provinent dels mantells polars. Des de l'any 1900, la mitjana d'augment del nivell del mar a escala mundial és de vint centímetres, el que vol dir un augment aproximat d'uns dos mil·límetres anuals. Les projeccions que hi ha, amb diferents escenaris, parlen de pujades de com a mínim tres mil·límetres anuals. Dit així pot semblar poca cosa, però el temps suma i passa inexorablement. En el cas del delta de l'Ebre, com en el conjunt de deltes del món, hi ha un concepte que cal tenir clar: l'ascens relatiu del nivell del mar. Aquest es mesura en funció del comportament del terra. Ara el delta rep menys aportacions de sediments i s'enfonsa. Si s'enfonsa, suposem, 5 centímetres i el nivell del mar puja 20 centímetres, la suma és 25... Per això els deltes són ecosistemes especialment vulnerables a aquests efectes combinats.

Tots els factors que s'han mencionat i que posen en perill els oceans estan lligats al model econòmic i industrial actual. Cal un canvi radical del model per assegurar la subsistència dels oceans?

Els canvis radicals són molt difícils i de vegades tenen efectes col·laterals que poden ser gravíssims, però, per descomptat, és necessari un canvi de model. Hi ha dades que són tan simples que espanten: si comparem la corba d'augment de la població mundial, la de l'augment de CO₂ a l'atmosfera i la de producció de plàstics, totes encaixen perfectament. La població humana creixent és l'arrel de tot plegat.

Quan es parla de contaminació de l'entorn natural, molt sovint es posa l'accent en la persona individual, però, quin és el paper de les grans empreses i els estats?

Aquest fenomen és fruit de la perversió de la cadena de responsabilitats. El consumidor està condicionat pel que ve de dalt: per les polítiques públiques i per les maneres de produir de les empreses. La conscienciació del consumidor s'ha de mantenir, però aquesta conscienciació ha de pujar més dins de tota la cadena, des de les directrius polítiques fins als productors. I l'única manera d'aconseguir-ho és mitjançant la pressió popular. Crec que hi ha signes de canvi, com la directiva dels plàstics d'un sol ús aprovada recentment per la Comissió Europea. Però els signes, tot sols, no representen un canvi de paradigma.

“ ”

La gent reclama el seu dret a l'esbarjo, però el problema és que som molts i els recursos i els espais són limitats

Hi ha països que han tancat illes i platges per protegir-les dels impactes del turisme

Quin és el paper que juga el turisme en la conservació o la no conservació del mar?

El turisme és un agent de pressió brutal per als ecosistemes marins. I no només pels grups de persones que estan en una platja. Hem de veure tot el que hi ha al darrere: infraestructures, sistemes de distribució de serveis, transports... El turisme és una de les grans indústries del planeta. La gent reclama el seu dret a l'esbarjo, però el problema és que som molts i els recursos i els espais són limitats.

Sovint es diu que per protegir la natura cal conèixer-la. I també es diu que es coneix millor l'univers que els oceans. Cal seguir investigant el mar i el fons marí?

Sempre dic que sense coneixement no es pot fer gestió. Catalunya encara no té una cartografia submarina detallada amb tots els requisits. Hi ha bocins fets per grups d'investigadors, de caràcter voluntarista, però això no és un pla de país. S'hi està treballant i fa anys que en parlem, però encara no acabo de veure el moment que es concreti. Algú s'imagina poder fer un pla de mobilitat sense tenir una cartografia del país? No es pot. Algú s'imagina, per tant, fer un pla d'usos i gestió del mar sense tenir una cartografia del fons marí? No es pot. Tenim les eines, els instruments i els mitjans, com també hi són les persones per poder portar-ho a terme. Només falten uns pocs recursos econòmics i voluntat política per tirar-ho endavant.

Es pot revertir l'actual situació dels mars?

Ho veig complicat. Ara, això no vol dir que no es puguin fer esforços. Les reserves marines de les quals hem parlat són un exemple. Hi ha països que han tancat temporalment illes i platges per protegir els ecosistemes dels impactes produïts principalment pel turisme. Evidentment, s'han de prendre mesures, però per això cal una acció política ben decidida, si no, ho tenim molt complicat. Hem de seguir empenyent els polítics perquè tinguin una visió a mitjà i llarg termini en benefici de tothom. ●

contrast

L'esquerra ha prioritzat les ide

Tota classe social se sosté en identitats

Jule Goikoetxea | @JuleGoi

Professora de Teoria Política de la Universitat del País Basc

No totes les identitats formen classes, però totes les classes s'articulen mitjançant identitats. Per tant, la divisió entre classe i identitat és una divisió que avui, almenys a Europa, té com a objectiu relegar a una posició secundària allò que obstaculitza la producció d'un subjecte determinat, la de l'home assalariat/proletari, normalment heterosexual i funcional, i tendent a blanc. No hi ha res que no sigui material en ser home o en ser heterosexual, igual que no hi ha res que no sigui material en ser dona, migrant o assalariada. Si estem d'acord que el subjecte principal de l'esquerra i la lluita obrera ha estat l'home assalariat (proletari en sentit estricte) i heterosexual, estarem d'acord que la crisi actual de l'esquerra esdevé quan aquest subjecte (subjecte principal del sindicalisme) no ha sabut arribar a la resta de subjectes que componen la classe treballadora.

Negar que el subjecte que ha monopolitzat en els dos últims segles la lluita obrera i l'esquerra no té res a veure amb la crisi de l'esquerra, sinó que la culpa la tenen les feministes, les migrades, els mariques o les nacionalistes, és el mateix que afirmar que són les immigrants, els independen- tistes i les feminazis les que desperten o causen el feixisme. El problema de l'esquerra és que ha exclòs la majoria de la classe obrera durant dècades. I continua fent-ho.

La divisió secularitzada entre allò identitari (simbòlic i cultural) i allò material (econòmic) desenvolupada a poc a poc durant la modernitat -des de Descartes, Rousseau, Kant o Locke fins a Hegel, Smith i Ricardo, que Marx criticarà amb la seva proposta materialista- és un producte del capitalisme. Segons la versió actualitzada d'aquesta divisió, d'una banda, hi ha comunitats (classe socioeconòmica) amb una exigència de redistribució la injustícia de la qual se suposa que deriva de l'estructura econòmica i, d'altra banda, hi ha comunitats amb una exigència de reconeixement a la seva diferència o identitat (cultura). Segons aquest marc, la qüestió de classe es refereix a una injustícia socioeconòmica, mentre que en el se-

gon cas estariem davant d'una injustícia cultural o simbòlica que inclou la falta de reconeixement o respecte, no la desigualtat material.

El conservadorisme esquerrà que divideix classe i identitat comparteix marc conceptual amb el liberalisme polític, el multiculturalisme liberal, Habermas, tota la socialdemocràcia occidental i Silicon Valley. I aquesta divisió és neoidealista i essencialista perquè assumeix que les exigències de redistribució tenen l'objectiu de fer desaparèixer la classe obrer-capitalista (ja que no és una diferència a celebrar sinó una explotació a aniquilar), mentre que les polítiques o demandes de reconeixement (identitat) en relació, per exemple, amb homes-dones (migrades, racialitzades, etc.) tenen l'objectiu de reforçar la seva identitat, no de fer desaparèixer aquest grup. És a dir, segons aquest marc, la classe obrer-capitalista ha de desaparèixer, mentre que la classe home-dona no ha de desaparèixer, sinó reproduir-se mitjançant més reconeixement (demanda típica del liberalisme patriarcal i totes les seves branques).

En resum, per aquest marc, la diferència entre homes i dones és una diferència a celebrar, no a aniquilar, i aquesta idea només és possible si es pensa que la diferència entre homes i dones no és una diferència de capital econòmic, social i simbòlic on *simbòlic* es referiria (des de la nostra interpretació materialista) a la dimensió semiòtica de tot el material, sinó que és una diferència no-material. Però creure que hi ha diferències o desigualtats socials no materials és precisament la base de tot idealisme i essencialisme: és creure que els homes i les dones no són construïts mitjançant una desigualtat de poder (on tot poder té una dimensió material i semiòtica), sinó que és una diferència biològica o espiritual. ●

entitats a la qüestió de classe?

La classe social és una identitat a defensar

Toni Mejías | @ToniElSucio

Periodista i cantant de Los Chikos del Maíz

Considere que quan s'atén aquest tipus de qüestions és necessari observar-se a un mateix i veure des de quina posició es parla (o s'escriu). Soc un europeu blanc, heterosexual, carnívor, que treballa del que li agrada i que, actualment, no té greus problemes econòmics. Hui dia es pot dir que gaudisc d'una situació més privilegiada que la de moltes altres persones i sé que molta gent rebutja d'entrada una opinió des d'una posició còmoda. És el perill dels qui confonen una opinió amb paraules sacramentals i lligen amb més propensió a discutir que a debatre. Dit això, entrem en matèria. Sempre ens ha agradat sentir-nos part d'un grup o col·lectiu. Això ens ha per-

més tindre identitat pròpia dins de les masses homogènies que constitueixen la societat actual. Diferenciar-nos per a no sentir-nos absorbits, per a no ser un més. Les xarxes socials han multiplicat aquesta necessitat, i no solament busquem distingir-nos sinó que decidim dir-ho al món en repetides ocasions i anteposar la nostra identitat a altres lluites i, moltes vegades, contra altres identitats. D'entrada, no tindria per què ser un aspecte negatiu focalitzar la lluita en la construcció de la teua identitat i en reivindicar els seus drets, però la facilitat del capitalisme per a absorbir les demandes de l'enemic, desvirtuar-les i donar-li un caràcter individualista en lloc de col·lectiu fa necessari que la classe social siga un component bàsic dins de les identitats personals.

Sabem que la classe obrera ha desaparegut de l'imaginari col·lectiu, que actualment només apareix per a culpar-la de l'ascens de Trump o del Brexit, en programes de televisió on ridiculitzar-la o en llibres que acabem llegint majoritàriament els convençuts de sempre per a delectar-nos en les nostres tesis. Han eliminat tota consciència i han potenciat veure la companya de treball com una enemiga en les nostres aspiracions d'ascens social, econòmic i laboral. Millores que mai arriben, però en lloc de culpar el teu cap o el sistema socioeconòmic t'acabes culpant a tu mateix. Perquè la tele i els llibres et diuen que de tu depèn ser ric. Si ho desitges, pots. Ser classe obrera està desfasat i mal vist. Encara que fem cues en Càritas, som classe mitjana. I l'ascensor social està molt a la vora.

Aquesta eliminació de classes ha arribat a les identitats. Al no diferenciar entre estatus socials, arribem a creure que el ric o la rica que agafen (interessadament) les nostres reivindicacions tenen més en comú amb nosaltres que el nostre veí o veïna. És important reivindicar que la classe també és una identitat a defensar i abraçar, perquè l'explotació dels teus drets laborals i socials poden ser xafats igualment per unes sabates d'home que per uns tacons roses o unes sabatilles amb la bandera multicolor. ●

/ RAÚL VELEZ

pàgina oberta

Sis generacions d'incendis forestals

Marc Ferrer | @ferrer_marc
Membre de Bombers per la República

Al'hora de parlar d'incendis forestals és difícil no caure en els tòpics. Per què cremen els boscos? Es pregunta tothom. Els boscos tota la vida han cremat i tota la vida continuaran cremant. Una de les obres més conegudes de l'escriptor i poeta Joaquim Ruyra és *Entre flames*, una descripció realista de l'incendi que el 1928 va cremar les Gavarres. Han passat 90 anys, però malgrat que els incendis continuen cremant els boscos, aquests han evolucionat, com ha evolucionat la nostra societat.

Els Països Catalans són mediterranis, la vegetació, sobretot a l'estiu, s'asseca per les altes temperatures i la seva inflamabilitat és molt alta. Temperatura, humitat i vent són els tres factors claus per a l'inici i la propagació d'un foc. Sovint es parla de la regla dels 30: temperatures superiors als 30 graus, ratxes de vent superiors als 30 quilòmetres per hora i una humitat relativa de l'aire inferior al 30%. Quan tenim aquesta combinació, l'incendi forestal té molts números de créixer i expandir-se ràpidament. I amb el canvi climàtic, els indicis apunten que cada vegada les temperatures són més altes; per tant, les onades de calor deixen el terreny preparat per als incendis.

Segle XXI, una societat abocada al consum, industrialitzada, urbanita i tecnològica. I, paradoxalment, tenim més boscos ara que fa 50 anys. Pràcticament el 65% del territori dels Països Catalans correspon a terrenys forestals. I dins d'aquest territori tenim centenars d'urbanitzacions, on sovint no tenen mesures de prevenció ni autoprotecció. La vulnerabilitat s'aguditzava en aquests llocs.

A mitjans del segle XX, la crisi econòmica i la industrialització van comportar l'abandonament del camp, la reducció de les pastures i un creixement del bosc. Aquesta gran continuïtat d'arbres és un perill quan hi ha un incendi, ja que n'afavoreix el creixement. I aquest abandonament també provoca que creixi el sotabosc, que s'acumuli llenya, la densitat d'arbres i la vegetació, tot a favor perquè un incendi s'expandeixi i creixi.

Gràcies als estudis del Grup d'Accions Forestals dels Bombers de

/ ROSER PINEDA

la Generalitat de Catalunya i de la Fundació Pau Costa, si comparem els incendis del segle XX amb els actuals, observarem canvis importants en el seu comportament i també en els mètodes d'extinció, lligats als canvis de la mateixa societat. Hem dit que el paisatge i els boscos han evolucionat al ritme dels canvis socioeconòmics. Això s'ha traduït en una evolució del comportament dels incendis forestals adaptada a cada fase d'evolució del paisatge, i ha determinat diferents generacions d'incendis. Actualment es descriuen sis generacions. I les tres darreres han evolucionat en poc menys de vint anys.

La primera és a finals dels anys 50 i als 60. Els incendis comencen en antics camps de cultiu abandonats, de mitjana intensitat. Creuen un màxim de 5.000 hectàrees. L'extinció era la tradicional, amb aigua.

La segona la trobem als anys 70 i 80. Els incendis tenen lloc en boscos abandonats i són de més intensitat i velocitat, d'entre 5.000 a 10.000 hectàrees. La velocitat de propagació supera les línies d'extinció i es comencen a atacar amb mitjans aeris.

La tercera generació es dona en la darrera dècada del segle XX. Genera incendis de 10.000 a 20.000 hectàrees, provocats per la manca de gestió forestal, amb focs de capçades, columnes convectives i focus secunda-

ris massius a llargues distàncies. Es reintrodueix el foc i les eines manuals com a mecanismes d'extinció.

A inicis del segle XXI trobem la quarta generació. Són incendis que arriben a les urbanitzacions per la manca de prevenció. D'extingir el foc es passa a defensar cases i persones.

La cinquena generació té lloc quan els grans incendis forestals es donen de manera simultània, ràpids i virulents. Es col·lapsa el sistema d'extinció.

I ara, en la segona dècada del segle XXI, trobem els incendis de sisena generació. Són produïts pel canvi climàtic. Alliberen tanta energia que, a més de tenir una atmosfera que els afavoreix, l'aprofiten i la modifiquen, generant tempestes de foc. És impossible predir-ne l'evolució i, a més, col·lapsen el sistema d'extinció. Són els que van tenir lloc l'estiu del 2018 a Califòrnia, Grècia i Portugal, i que van provocar més de 180 morts.

Malauradament, a casa nostra ja es donen les condicions perquè es produeixi un incendi de sisena generació. S'ha de repensar el tipus de paisatge que volem, perquè aquest model ideal, de boscos atapeïts de vegetació i continuïtat forestal, és inviable per a l'extinció. Per fer front als incendis, també calen bombers. Però del model, la seva operativitat i la seva gestió en parlarem un altre dia. ●

“

L'última generació d'incendis són conseqüència del canvi climàtic. És impossible predir-ne l'evolució i col·lapsen el sistema d'extinció

Cinema per recuperar el carrer

Cinebarris a la fresca
que organitza
l'Assemblea Feminista
de València
/ IRENE MALMONA

L'extensió dels cinemes
a la fresca permet a
col·lectius i espais veïnals
la recuperació de l'espai
públic per desenvolupar
propostes d'oci no
comercial i cartelleres
que visibilitzen
problemàtiques socials

Joan Ballart | @La_Directa

El cinema a la fresca és un dels plans d'estiu per antonomàsia. Tot i això, difícilment hi ha referències sobre el fenomen, més enllà de la mera enumeració de sessions, festivals i cicles durant els mesos d'estiu. Aquestes línies persegueixen fer-ne una anàlisi més exhaustiva i destapar-ne el rerefons i el context històric i social.

Els orígens del cinema a la fresca als Països Catalans són eminentment comercials. El desaparegut Cine Playa de Castelldefels o el Cine de Verano del municipi turienç de Serra són alguns dels referents del boom de les projeccions a l'aire lliure que es va viure a finals dels 40 i principis dels 50 del segle passat. No va ser fins a la dècada dels 80 que la seva organització va fer el salt al món associatiu i veïnal. En aquest sentit,

cal parlar de tot un clàssic dels estius barcelonins, les sessions de Cotxeres-Casinet del barri de Sants de Barcelona. Tal com diu Toni Ayza, de l'equip de direcció d'aquest equipament, "va ser dels primers llocs a Barcelona on es va fer cinema a la fresca ara fa uns 30 anys". El Casal de Barri de Prosperitat és un dels altres pioners de Barcelona. Des de fa tot just 25 anys que cada estiu organitza projeccions per a tota la família amb l'ajuda d'entitats del barri i voluntariat. El cicle s'emmarca dins del festival Prospe Beach, que inunda de sorra la plaça d'Àngel Pestaña perquè el veïnat pugui gaudir de tota mena d'activitats estiuenques.

La bona acollida d'aquestes experiències va propiciar la reaparició de noves propostes de caràcter lucratiu. La més coneguda, Sala Montjuïc, fa disset estius que con-

Passi del documental 'Fugir per estimar i ser' a l'Àgora Juan Andrés Benítez del barri del Raval de Barcelona
/ SÒNIA CALVÓ

verteix el fossat de Santa Eulàlia del castell de Montjuïc de Barcelona en un macrocinema a l'aire lliure amb capacitat per a unes 2.500 persones. Marta Garcia, responsable de premsa de MODIband, l'empresa impulsora, explica que el projecte va veure la llum perquè "en aquella època no hi havia res a la muntanya de Montjuïc i a l'Ajuntament li interessava dinamitzar aquest espai".

Cel·luloide amb contingut social

Al llarg de l'última dècada, paral·lelament a la consolidació del cinema a la fresca com un dels plats forts de l'estiu als barris, aquesta activitat també s'ha estès per espais socials i polítics. Un bon exemple és el cicle del centre

social antifeixista La Cosa Nostra de Castelló. Aquesta iniciativa va néixer fa vuit anys amb el propòsit de "fomentar la vida al barri i la transmissió de valors que, d'una altra manera, potser no arribarien a determinats públics", explica Toni, membre del projecte. Enguany, tot i viure sota l'amenaça del desallotjament des de fa poc més d'un any, La Cosa Nostra ha continuat oferint el seu ja tradicional cicle de pel·lícules a la fresca. Tots els diumenges dels mesos de juliol, agost i el primer de setembre, la plaça de l'Ereta de Castelló s'omple de gent que gaudeix dels

films que, comercials o no, comparteixen una rellevant component social.

Sense deixar el País Valencià, cal destacar dues propostes transformadores nascudes aquest estiu. La primera és el cicle de cinefòrum que

impulsen l'Horta Nord Antifeixista, l'Ateneu de Montcada, el col·lectiu Socarrel i l'Associació Cultural Bassot, de la comarca de l'Horta Nord. Aquest projecte neix de la necessitat de combatre la tendència a "fer vacances de militància" durant els mesos d'estiu. Per Maria, membre de l'Horta Nord Antifeixista, "el feixisme no pren vacances i l'antifeixisme tampoc n'hauria de prendre". La primera sessió d'aquest cicle es va dur a terme el 29 de juny a Godella. La següent serà el 20 de juliol a la Pobra de Farnals amb la projecció de *La puerta azul*, sobre el CIE de Sapadors. Aquesta i la peça que ja s'ha passat, de títol *Y lo poco que nos queda*, són autòctones del País Valencià, fet que respon a

la voluntat de "potenciar produccions fetes per la gent d'aquí i no tant per grans multinacionals. Cultura feta de la gent per a la gent", explica Maria.

La darrera proposta en clau valenciana és la del Cinebarris Feminista a la Fresca que organitza l'Assemblea Feminista de València. Aquest col·lectiu, nascut el 8-M de 2018, s'esforça per fer feina des dels barris. És per això que les projeccions s'han descentralitzat i distribuït entre Benimaclet, Ciutat Vella, Russafa, Poblat Marítims i

Algirós. Mireia Biosca, membre de l'assemblea, explica que aquesta manera de fer "permet teixir xarxa entre les assemblees i dur el feminisme per diferents barris, en lloc de centrar-nos en un únic espai". Les temà-

Cal destacar el cicle que impulsen l'Horta Nord Antifeixista, l'Ateneu de Montcada, el col·lectiu Socarrel i l'Associació Cultural Bassot

Des de fa quatre anys, l'Associació de Veïns de Canamunt (Palma) organitza projeccions a la fresca durant les festes d'estiu posttrinitàries

Llums, càmera i acció reivindicativa

A primera vista pot semblar que una projecció a l'aire lliure no és més que una activitat cultural sense gaire rerefons. Tanmateix, els representants de les diferents iniciatives alternatives exposades coincideixen en la idea que el valor del cinema a la fresca fet des de la base és molt més que això.

La primera lluita que aborden aquestes propostes és la de la recuperació de l'espai públic. "Fem cinema a la fresca perquè és la manera de gaudir i ocupar l'espai públic, que actualment està absolutament comercialitzat", reivindica Manel Domènech des de Palma. En la mateixa línia, des de l'Horta Nord valenciana, Maria es queixa que "l'espai públic és de tots i a vegades ens adonem que només l'utilitzen els partits i els falleros". Una de les altres aportacions d'aquestes iniciatives és la capacitat que tenen per fer arribar problemàtiques invisibilitzades a sectors de població poc polititzats. Mireia Biosca ho resumeix dient que "el cinema és una manera d'arribar a altres tipus de gent i el fet de fer-ho al carrer fa que sigui més accessible". Domènech veu en els col·loquis postprojecció una eina molt útil "perquè aquells qui no estan

Fotograma del documental 'La puerta azul', programat al cinema a la fresca de l'Horta Nord

tan conscienciats veuen que els problemes que els provoca la ciutat no són personals, sinó col·lectius". Finalment, un dels altres valors afegits de les iniciatives de cinema a la fresca de caràcter transformador és que posen a sobre de la taula una alternativa a l'oci comercial. Maria defensa aquest punt amb claredat: "A l'estiu el que es fa és sortir de festa i ficar-se fins al cul, i això és el que produeix diners. Cal promoure iniciatives culturals i d'oci que ixin d'aquesta concepció".

tiques tractades en aquesta primera edició del Cinebarris giren al voltant del feminisme, però cada assemblea de barri s'ha encarregat d'escollir les peces audiovisuals corresponents "en funció de les seves pròpies realitats o temàtiques treballades", recalca Biosca. En aquest sentit, la de Poblets Marítims i Algirós ha escollit el documental *Las hijas de la Coma* per reflexionar al voltant de feminisme i l'habitatge. La projecció, el 18

de juliol al carrer Bloc dels Portuaris a quarts de deu de la nit.

Una àgora cinematogràfica

Si posem el focus a Barcelona, una de les iniciatives alternatives amb més recorregut és la del Cinema a la fresca, cinema de lluites que impulsa el Servei Civil Internacional (SCI) de Catalunya i que es fa a l'Àgora Juan Andrés Benítez del Raval. La directora de l'SCI, Marta Palau, subratlla la coherència de fer-

ho en aquesta mena d'espais "perquè contribueix a les lluites que volem treballar amb el cicle". Un dels punts forts d'aquest projecte, que el 4 de juliol va tancar la cinquena edició, és que són els grups locals de l'SCI els que s'encarreguen d'escollir les peces i organitzar les projeccions. Aquest any, els grups Akelarre Violeta, Justícia Climàtica i Midicat han posat en pràctica aquest procés que "fa que creixin com a grup i s'apoderin", en paraules de Palau.

L'últim projecte que visitem és el que tira endavant l'Associació de Veïns del barri de Canamunt, a Palma. Des de fa quatre anys, aquesta entitat organitza projeccions a la fresca durant les festes d'estiu posttrinitàries amb l'objectiu de "fer barri", com diu Manel Domènech, membre de l'entitat. Aquest any han fet un primer cinefòrum amb el documental *Tot inclòs*, amb l'objectiu de reflexionar al voltant del model turístic imperant. ●

NOU LLIBRE!

ABORÍGENS,
veus de la resistència pel territori

Recull d'articles periodístics que aprofundeixen en els conflictes mediambientals del País Valencià

CALIU
FUNDACIÓ CULTURAL

Directa

COL·LECTIU RONDA

assessorament **JURÍDIC**
a **PERSONES** i entitats
d'economia **SOCIAL**

www.cronda.coop

Alberg cooperatiu

Educació Ambiental
Ecoturisme
Desenvolupament Rural

la pastora

Informació i reserves:
www.lapastora.coop
+34 637 29 65 85
info@lapastora.coop

La lluita veinal congela els lloguers a Berlín

Els moviments antigentrificació forcen un pronunciament al plenari municipal, amb el vot favorable de la majoria representada pel tripartit d'esquerres

Ann Sansaor | @nutxa_acc
Azozomox | @La_Directa
Berlín

El 18 de juny l'Ajuntament de Berlín va aprovar un projecte de llei que congela els lloguers durant un període de cinc anys. La norma entrarà en vigor a partir de l'1 de gener de 2020, amb efectes retroactius als preus actuals. Al mateix temps se cercarà establir un límit en el preu dels lloguers. Aquestes novetats són una victòria per a les associacions antigentrificació, que han organitzat múltiples campanyes per frenar un procés que es remunta als anys 90.

Amb la caiguda del mur el 1989 i la unificació alemanya, Berlín es va convertir novament en la capital del país -des del final de la Segona Guerra Mundial, la capital de la República Federal Alemanya havia estat Bonn. Això va provocar grans canvis en l'estructura de la ciutat, sobretot a la part est. Durant el temps de la República Democràtica Alemanya, les cases d'aquesta part de la ciutat eren de propietat estatal, però amb la desaparició del model socialista els immobles van ser adquirits per inicials residents que podien sol·licitar la propietat dels habitatges. A la vegada, grans inversors privats van comprar molts immobles. Ja llavors, l'estructura social dels barris es va veure molt afectada, sobretot Mitte i Prenzlauer Berg. Als anys 90, en aquest últim hi va haver un canvi de població d'entre un 60% i un 80%, segons s'afirma al llibre *El procés de gentrificació a Berlín*, editat per Ilse Helbrecht.

Tot i que des de llavors el procés de gentrificació no ha parat, ha estat a partir del 2008 que s'ha estès més de pressa. Segons el diari alemany *Der Tagesspiegel*, entre el 2008 i el 2018, el preu del metre quadrat de lloguer s'ha gairebé doblat:

Entre els anys 2008 i 2018, el preu del metre quadrat de lloguer s'ha gairebé doblat: ha passat de 5,20 a 9,50 euros

Segons el recompte d'una campanya ciutadana, actualment hi ha entre 20.000 i 30.000 pisos turístics a la capital alemanya

de 5,20 euros ha passat a 9,5. Això, sobretot, ha estat conseqüència de la turistificació que ha patit Berlín. El model de ciutat alternativa i lliure ha estat utilitzat com una marca per vendre-la al turisme. Fins i tot es poden trobar *free tours* on s'ofereixen visites guiades al "Berlín alternatiu". Segons la descripció de l'empresa Buendia Tours, es visiten "els llocs on va nàixer el grafit, l'okupació i la cultura pop berlinesa". Els barris de Kreuzberg i Friedrichshain en són un exemple.

Ringo Kaspar, membre de Bündnis Zwangsraumungen verhindern -organització que lluita contra els desallotjaments a Berlín-, afirma que "tot i que el turisme aquí no ha arribat als ni-

vells de Barcelona, en els últims 30 anys s'ha convertit en quelcom molest per a les persones que vivim a la ciutat". Continua explicant: "Nosaltres no tenim res contra aquelles persones que volen conèixer Berlín, però sí contra el negoci del turisme massiu. Hi ha molts turistes que venen sense saber què fer o visitar i segueixen els programes que els preparen les grans empreses. Això no els permet relacionar-se amb la gent que viu a la ciutat i els distancia de la nostra realitat".

El problema dels pisos turístics

La presència massiva de pisos turístics també està afectant la vida de les berlineses. Segons la campanya Airbnb und Co. Enteignen, actualment n'hi ha entre 20.000 i 30.000. La majoria es troben als barris cèntrics de Neukölln, Mitte, Prenzlauer Berg i Kreuzberg-Friedrichshain. Segons Immobilien Scout 24, en aquests barris, el preu d'un apartament de 70 metres quadrats està al voltant dels 900 o 1.000 euros, sense comptar amb les despeses comunitàries -que se situen en una forquilla d'entre 100 i 200 euros. La mateixa plataforma en línia afirma que al districte de Neukölln el preu de lloguer mitjà ha augmentat en un 152%, i a Kreuzberg, un 117% en la darrera dècada. Com a conseqüència, de mitjana les berlineses han de destinar el 46% del seu salari a pagar casa seva, segons llegim a les pàgines de *Der Tagesspiegel*.

Amb tot, trobar un apartament a Berlín és una tasca impossible. Segons explica Kaspar, "cada cop hi ha més gent que no pot pagar el lloguer perquè els preus estan pujant massa. Per una banda, les cases que es construeixen estan orientades a persones amb un alt nivell adquisitiu. Per l'altra,

molta gent converteix les cases que tenen en propietat en pisos turístics. És a dir, es redueix l'oferta i augmenta el preu". Actualment, segons algunes estimacions, la ciutat necessitaria incorporar 194.000 habitatges per abastir la demanda. Però, dels 33.000 construïts entre 2014 i 2016, gairebé la meitat han anat destinats a entitats privades.

Elitització per efecte crida

Davant d'això, les veïnes de la ciutat s'han organitzat per combatre el procés de gentrificació. La manifestació més gran va ser el 6 d'abril de 2018: va reunir més de 40.000 persones i 283 organitzacions sota el lema *Mietenwahnsinn* ('La bogeria dels lloguers'). Dinou ciutats alemanyes més van celebrar manifestacions sota el mateix lema. En paral·lel, moltes comunitats de veïnes i associacions antigentrificació han organitzat accions, com l'okupació d'edificis buits i l'aturada de desnonaments. Al barri de Kreuzberg s'havia d'instal·lar un campus de Google, però organitzacions contràries, entre les quals hi havia col·lectius anarquistes, ho van impedir. Consideraven que l'obertura del campus hauria provocat l'elitització del barri per l'efecte crida envers altres empreses emergents del món tecnològic, com ha passat a San Francisco, Toronto, Madrid o Londres.

A la vegada, la campanya *NOHostel*, llançada el febrer, va aconseguir aturar la construcció d'un hostel de l'empresa Ideal. La pressió veïnal també va aconseguir que una emblemàtica fleca, Filou, no fos expulsada del barri de Kreuzberg. En una altra demostració de força, s'han aconseguit 77.000 signatures per promoure un referèndum amb l'objectiu d'expropiar pisos de l'empresa pri-

vada Deutsche Wohnen i dedicar-los a ús públic. Si ara, en una segona fase, s'aconsegueixen 175.000 signatures més, la consulta se celebrarà. Si hi ha una participació mínima del 25% i més de la meitat vota a favor, els pisos seran expropiats.

Una llei per a cinc anys

Recentment, aquesta lluita associativa i veïnal contra la gentrificació ha aconseguit una nova victòria: l'aprovació del projecte de llei que congela el preu dels lloguers durant cinc anys. La mesura va rebre el sí del tripartit d'esquerres que governa la capital alemanya: el Partit Socialdemòcrata, els Verds i el Die Linke. S'hi van oposar la Unió Demòcrata Cristiana, el Partit Demòcrata Liberal i el partit d'extrema dreta Alternativa per a Alemanya. La nova legislació afectarà el 86% de la població, ja que dels 1,9 milions d'habitatges que hi ha a Berlín 1,6 són llogats.

No obstant, Kaspar es mostra escèptic: "La llei no és suficient, ja que sols és per a cinc anys. A més, en els últims anys, la classe política ha fet moltes promeses en relació amb el problema de l'habitatge però mai ha realitzat cap canvi efectiu. Més aviat al contrari, sempre ha facilitat l'explotació a través d'excepcions que inclouen dins les mesures". I continua: "Haurem d'esperar fins al gener per saber què ens ofereixen realment. Tanmateix, caldrà que tinguin en compte que cada cop som més gent que lluita contra la gentrificació, perquè també està afectant sectors socials de classe mitjana". D'aquesta manera, l'activista conclou: "Cal seguir defensant-se i organitzant-se mentre aquesta societat segueixi estructurada per al benefici del capital i no de la gent". ●

La mesura ha rebut el sí dels tres partits d'esquerres que governen la ciutat: Partit Socialdemòcrata, els Verds i Die Linke

La nova legislació afectarà el 86% de la població, ja que dels 1,9 milions d'habitatges de Berlín 1,6 són en règim de lloguer

La bota turca al **Kurdistan iraquíà**

Les forces armades de Turquia ataquen regularment suposades posicions del PKK dins del país veí, on fins i tot han establert bases militars

Gemma Parera | @La_Directa
Amadiya

Apoc més de dos quilòmetres del populós centre de la ciutat d'Amadiya, una gasolinera mostra ben visibles les destrosses provocades per l'artilleria turca. L'atac va tenir lloc el 12 de juny i és un dels darrers perpetrats per Turquia dins el territori del Kurdistan iraquíà. Amadiya s'alça sobre una fortalesa i una nombrosa concurrència de visitants passegen pels seus carrers històrics i gaudeixen de les lluminoses terrasses. Tanmateix, en les muntanyes imponents que l'envolten, s'hi refugien milicianes del Partit de Treballadors del Kurdistan (PKK) i la població pateix les conseqüències de la guerra no declarada entre Turquia i aquesta organització kurda.

"Vivim atemorits. El problema és que ni el govern iraquíà ni el Govern Regional del Kurdistan (KRG) fan res per aturar els atacs. Prevalen els interessos comercials amb Turquia vinculats al petroli", assegura Sabah. Segons dades de la cadena de televisió Rudaw, el comerç entre la regió del Kurdistan i Turquia ascendeix a 10 bilions de dòlars, una xifra que des del KRG volen duplicar properament, segons les declaracions del recentment investit president, Nechirvan Barzani. Però per a la població d'Amadiya el bombardeig contra la gasolinera ha traspassat la línia vermella, ja que ha tingut lloc sobre una àrea on habita població civil. Segons fonts locals, es van produir tres atacs. "Un dels vehicles que perseguïen era el del meu cosí, però va aconseguir escapar-se. Tornava de les muntanyes amb el seu cotxe, i només per això [l'exèrcit turc] ja pensava que pertanyia a la guerrilla. Ell no hi pertany, tots ens sentim amenaçats", relata Sabah mirant la runa de la benzinera afectada. En l'atac no hi va haver víctimes mortals, malgrat que va succeir en una àrea densament poblada.

Ahmed treballa en un local situat a escassos metres de la benzinera i manifesta el seu enuig cap a la política invasiva del president turc, Tayyip Erdogan, que aquesta vegada li ha tocat ben de prop. "No hauria pensat mai que un atac pogués arribar al costat de la meva botiga. Va ser molt sobtat. Ja havia sentit una explosió llunyana a les muntanyes -hi estem acostumats-, però la sorpresa va

Amadiya s'alça sobre una fortalesa i turistes passegen pels seus carrers històrics i gaudeixen de les lluminoses terrasses

S'hi refugien milicianes del PKK i la població pateix les conseqüències de la guerra no declarada amb Turquia

ser sentir-ne una altra que semblava que em queia a sobre". Altres habitants de la ciutat coincideixen que la situació ha entrat en una escalada en què la població cada vegada es veu més amenaçada i que dificulta la seva vida quotidiana i el seu accés a les terres i muntanyes de l'entorn.

Des de fa anys, les muntanyes que envolten aquest poble de més de 10.000 habitants, situat a 17 quilòmetres de la frontera turca, són objecte de bombardejos. El mateix succeeix en altres zones del nord de l'Iraq, a la regió del Kurdistan, especialment a Qandil, zona muntanyosa prop de la frontera amb l'Iran i base logística i d'entrenament de les HPG -guerrilla del PKK. Els continuats bombardejos de Turquia contra suposades posicions del PKK han provocat danys en horts, animals i també la mort de civils. Només durant l'any 2018 van morir 36 persones, segons dades del KRG. A més, centenars de persones s'han vist obligades a abandonar les seves llars i terres per por dels projectils turcs. En el districte d'Amadiya, segons dades del KRG, 198 de 348 pobles han patit evacuacions en les dues últimes dècades.

Bases militars turques

El primer atac militar de Turquia a la zona de l'actual Kurdistan iraquíà contra la guerrilla del PKK va ser el 1983. Va ser possible gràcies a l'acord de cooperació i seguretat de fronteres signat entre els governs d'Ankara i de Bagdad. Durant els anys 80 hi va haver diverses operacions militars turques contra la guerrilla.

Després de la primera guerra del Golf, el 1991 van esclatar revoltes kurdes a diferents indrets d'allò que ara és el Kurdistan iraquíà. Quan els Estats Units, el Regne Unit i l'Estat francès van crear una zona d'exclusió aèria al nord del paral·lel 36 per protegir la població civil, la resposta de Saddam Hussein va ser la retirada de les forces governamentals d'aquesta zona. La situació va ser aprofitada pels dos partits kurds amb més suport, el Partit Democràtic del Kurdistan (PDK) i la Unió Patriòtica del Kurdistan (UPK), per crear un parlament que donaria lloc a una regió semiautònoma, avalada pels Estats Units, que comptava amb presència militar a la zona. Una

Benzinera després d'un bombardeig turc als afores del poble d'Amadiya, al Kurdistan iraquí / LUPA MIÑA

de les primeres accions del Parlament va ser la signatura d'un nou acord amb Turquia, qui va poder seguir atacant la guerrilla del PKK dins del territori kurdoiraquí, fins i tot amb incursions terrestres. Així, el 1994, es va crear la primera base militar turca dins del nord de l'Iraq, a només 25 quilòmetres d'Erbil, la seva capital. Des d'aleshores s'hi han creat un total de 14 bases militars.

Tot i que el Parlament del KRG, a petició de l'oposició, va condemnar el 6 de juliol els bombardejos turcs, no ha canviat res respecte a la presència de bases militars. En canvi, si que hi ha hagut resposta civil. Després que l'aviació turca matés quatre persones al districte d'Amadiya, al gener, una manifestació de protesta va acabar amb l'incendi de dos tancs a la base militar que Turquia té prop d'aquesta població. També la guerrilla del PKK ha respost: al juny va atacar una base militar turca propera a la ciutat de Zaxho. El cansament de la població s'ha traduït en un comunicat recent que anuncia la creació de les Forces d'Autodefensa de Bashur, amb l'objectiu d'hostilitzar l'exèrcit turc dins el territori kurdoiraquí. Com a resposta, el govern d'Erbil ha enviat més unitats de peixmergues [les forces militars del KRG] a Amadiya.

Bombardejos creixents

Des de 2007 els atacs aeris són continus. Un dels que més protestes va generar va ser, al desembre, el bombardeig d'una casa del camp de refugiats de Makhmur, en una zona reclamada pel KRG però ara sota control de Bagdad, on viuen

unes 10.000 persones kurdes que han fugit de la repressió del govern turc. En l'atac van morir quatre dones, entre elles mare, filla i neta.

La darrera operació turca en marxa, anomenada Urpa, té la finalitat declarada de destruir la base logística del PKK, i afecta, des del maig de 2019, l'àrea de Xakurke, que fa frontera amb Turquia. L'ofensiva comprèn tant artilleria com forces terrestres, i fins ara ha causat incendis de terres de cultiu i la mort de cinc civils, així com diverses ferides.

Les protestes de la població del Kurdistan iraquí s'estan fent sentir. D'una banda, un grup de joves ha llançat una campanya d'escuts humans per protestar contra els atacs a la població. D'altra banda, un grup d'intel·lectuals, càrrecs polítics i periodistes del Kurdistan iraquí han signat un manifest per exigir la fi dels atacs turcs. El document s'ha presentat al Parlament iraquí, al del KRG i a les Nacions Unides. El 29 de juny, la cambra iraquiana va votar una declaració de condemna dels atacs turcs, però deixa en mans d'Ankara i del PKK posar fi al conflicte.

Des que el 1984 el PKK es va alçar en armes contra Ankara, més de 40.000 persones han mort, majoritàriament kurdes. Després de la ruptura del procés de pau el 2015, l'amenaça turca s'ha intensificat, tant a Bakur (el Kurdistan sota control de Turquia) com a la regió nord-iraquiana i al Kurdistan sirí, on tropes lleials a Erdogan van ocupar Afrin i amenacen de fer el mateix a Rojava. ●

El 1994 es va crear la primera base militar turca dins del nord de l'Iraq, a prop d'Erbil. Des d'aleshores se n'han instal·lat catorze

Un grup de joves ha llançat una campanya d'escuts humans per protestar contra els atacs turcs a la població

 integral **CONSULTORIA I ASSESSORIA COOPERATIVA**
Des de 1987

Av. Diagonal, 442 bis, 2ª planta
08037 Barcelona
Tel: 93 208 07 32
www.grupintegral.es

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuidora llibertària
www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

Molí de Gósol
Refugi de muntanya

www.molidegosol.com

La **Directa** utilitza els serveis de

foli verd
gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

DE NOU **AL CENTRE DEL TAULER**

L'espai exsoviètic de l'Europa de l'Est és ara mateix el ring on es disputen l'hegemonia mundial els Estats Units, Rússia, Alemanya i la Xina

L'anàlisi de **Jordi Cumplido** | @Cumplido
Periodista i historiador

El 1997, la persona qui dues dècades enrere havia estat consellera de Seguretat Nacional del govern de Jimmy Carter als Estats Units, Zbigniew Brzezinski, esbossà una estratègia perquè el seu país conquerís el món. Ho va fer en el llibre *El gran tauler mundial*, i un element central era, segons la seva anàlisi, aconseguir el control geoestratègic de l'espai euroasiàtic. Avui, de nou, les grans potències en competència per l'hegemonia mundial centren l'atenció en el triangle del Bàltic, l'Adriàtic i el mar Negre.

La decisió d'excloure els Balcans occidentals de l'ampliació de la Unió Europea, el tractament com a actors de segona d'estats com Romania i Bulgària, l'aparició d'estats euroescèptics com Polònia i Hongria -en paral·lel a l'existència de satèl·lits proamericans (Estònia, Letònia i Lituània)- i el voraç apetit de Rússia i la Xina són elements que converteixen la zona en un lloc clau per al destí del planeta.

L'espai exsoviètic és ara mateix el ring on es disputen l'hegemonia quatre centres de poder: Washington, Berlín, Pequín i Moscou. Els Estats Units juguen la carta de la seguretat i el poder militar, Alemanya assumeix el seu rol comercial per imposar el domini econòmic, Rússia utilitza el monopoli energètic com a arma i la Xina estén un poder silenciós però imparable a través de crèdits i inversions en infraestructures.

A Washington, la idea de l'administració d'Obama de construir davant les portes del gegant rus un mur vertical que vagi des del Bàltic fins a Grècia ha trobat continuïtat en el govern de Trump. Una solució pensada originàriament pel pare de l'Estat polonès modern, Joseph Pilsudski,

La Xina sap que per imposar la seva hegemonia necessita dominar aquest espai que uneix Europa amb el continent asiàtic

i que ara centra la visió dels Estats Units respecte a Europa oriental. Per desenvolupar-la compta amb aliats històrics com Polònia i Croàcia, i amb socis preferents com els estats bàltics.

Per la seva banda, Alemanya i Rússia fa temps que practiquen una guerra freda, amb una tensió creixent a l'est d'Ucraïna des de l'annexió russa de Crimea. Ni tan sols la construcció del gasoducte Nord Stream 2 ha pogut suavitzar-la. No obstant, existeix un important lobby berlinès a Moscou que treballa per relaxar les relacions entre ambdós estats, uns moviments que neguitegen de valent el Departament d'Estat estatunidenc. L'objectiu de la majoria de les forces alemanyes és aconseguir una Europa amb Berlín com a referent, i per fer-ho no miren París o Roma, sinó l'Europa de l'Est.

A Moscou, en canvi, la principal preocupació del règim de Putin és evitar la construcció del mur anti-rús, i els seus esforços s'han centrat en el desafiament que suposa l'extensió de l'OTAN a l'Europa de l'Est i les ingerències occidentals a Ucraïna i Geòrgia.

Per la seva banda, la Xina sap que per imposar la seva hegemonia necessita dominar aquest espai que uneix Europa amb el continent asiàtic, i l'apropament del tigre xinès a la boca del llop dels Balcans es veu com una nova ruta de la seda que en deu anys ja ha deixat 12.000 milions d'euros

en inversions a Sèrbia, Montenegro, Macedònia del Nord, Bòsnia, Albània i Kosovo. Brussel·les observa amb comprensible inquietud aquesta sigil·losa extensió, en especial Sèrbia -principal motor econòmic de la regió.

Així doncs, sembla que la implosió de l'Europa de l'Est i els Balcans en petits estats ha anat sedimentant la vella tradició de l'intervencionisme de les grans potències a la zona i l'explotació interessada de les rivalitats i els somnis irredemptistes. En paral·lel a la lluita dels grans poders polítics i econòmics, es consolida d'una banda el triomf dels populismes conservadors en un sòlid grup de països i, de l'altra, es reactiven les velles friccions nacionals en territoris com Crimea i Kosovo, amb un risc evident del retorn de cruentes guerres al cor d'Europa.

Hí ha, amb tot, un bri d'esperança en la consolidació i l'increment dels moviments socials en alguns d'aquests països. A Polònia, el moviment feminista ha aconseguit al llarg d'aquests anys frenar l'onada ultraconservadora contra l'avortament i l'homosexualitat. Més recentment, a Bòsnia, arran de la mort en estranyes circumstàncies d'un jove a Banja Luka nasqué el moviment anticorrupció Justícia per a David. A Sèrbia, des de fa mesos, milers de persones es manifesten cada dissabte al centre de la capital per demanar democràcia i llibertat de premsa, i denunciar el règim corrupte i despòtic d'Aleksandar Vucic. A Praga, fa tan sols un mes, una manifestació històrica demanava la dimissió del primer ministre Andrej Babis, acusat de malversació de fons per la Comissió Europea. Del futur d'aquests moviments cívics depèn, en definitiva, l'assoliment d'un fet històric: que els pobles de l'est recuperin per fi la seva autonomia per construir un futur de progrés en pau i en llibertat. ●

Un dels concerts de Feslloc en l'edició 2018

/ PEPE GIRONA

País Valencià: cultura i festivals autogestionats (malgrat tot)

El Feslloc, l'Aplec dels Ports, el Desllunat, el Sona Baixet o el Diània són algunes de les cites culturals de l'estiu que se celebren amb moltes dosis de comunitat i treball voluntari

Laia Gordi | @miravent

Voro Golfe està nerviós. Xavi Ginés més. Són els codirectors -els pares- del Feslloc que està a punt de començar a Benlloc (Plana Alta), al País Valencià, i que se celebra els dies 11, 12 i 13 de juliol. Un festival de música autogestionat, sense ànim de lucre i adreçat a la joventut que reivindica des de fa més d'una dècada la llengua i la música en valencià a la terreta. És el festival amb causa del País Valencià per excel·lència -amb l'excepció i el permís de l'Aplec dels Ports, que, contra tot pronòstic quan va començar i la Guàrdia Civil els tallava la llum, enguany celebrarà la 41a edició. L'Aplec i el Feslloc són els dos grans esdeveniments politicoculturals del tòrrid estiu valencià. Sobreviuen malgrat dècades de tenir les institucions diametralment en contra i gràcies a la feina ben feta i voluntària de centenars de mans. Amb el canvi de govern a les Corts, ara fa quatre anys -i la recent reedició del pacte del Botànic-, moltes van pensar que la cultura crítica, popular i de base en valencià podria respirar una miqueta. En part ha estat així, però com explicava el músic Miquel Gil en una

entrevista en aquest mitjà, no s'ha fet prou ni de bon tros. Si a això li sumem la bombolla dels festivals de música, que ha multiplicat l'oferta però no la qualitat i ha replicat la fórmula de l'oci basat en el consum d'alcohol, els festivals i promotors més menuts i compromesos -sense grans empreses cerveseres darrere- malden per sobreviure. Al País Valencià s'ha passat de la indiferència institucional a la desídia del públic ara que "ja no governa el PP".

El Feslloc ha sigut el bressol de bandes mítiques valencianes com Obrint Pas o la Gossa Sorda, i més recentment, d'El Diluvi o Auxili. Però, a més, van ser els primers a apostar per incloure xerrades i tallers crítics, el punt violeta, una fira d'entitats amb organitzacions d'arreu dels Països Catalans, i enguany han publicat un manifest en el qual defensen "la cultura com una eina del carrer per expressar malestar i construir alternatives" i en el qual es reivindiquen com un festival per a la transformació social. "Ara que els discursos feixistes i la persecució de la cultura són -una altra vegada- el pa de cada dia, volem dir-ho als quatre vents: que no tornen els temps foscos", arrenca »

» el text. Els preus de les entrades i de les barres són molt populars i l'acampada és lliure; tot i això, el festival es manté quasi exclusivament de les vendes i tenen una afluència de públic modesta d'un es 5.000 persones la nit. Xavi Ginés està convençut que el Feslloc sobreviurà a la bombolla perquè té una base consolidada de públic, però a quin cost econòmic i humà?

L'altre que no mor mai és -evidentment- l'Aplec dels Ports, que enguany se celebra al xicotet municipi d'Herbers, amb una cinquantena d'habitants i tocant a l'Aragó, el darrer cap de setmana de juliol. Adrià Serret, membre de la comissió organitzadora, explica que l'Aplec viu apartat de la bombolla, "que encara que no portessis cap grup, que portessis una orquestra i prou, la gent de les comarques vindria -entre altres coses perquè no es fa cap altre esdeveniment així en tota la zona. L'Aplec és un punt de trobada. La gent de vegades ve sola, hi ha gent de la comarca que només la veus una vegada a l'any", diu, i sembla que somriu a l'altra banda del telèfon. "A vegades s'han cobrat entrades, ara no", comenta, "se sustenta amb el voluntariat d'un poble i les facilitats de tots els grups de música que venen, que flexibilitzen molt les demandes econòmiques", precisa. Tot i així, confessa, l'Aplec viu bàsicament del que es consumeix a la barra, però hi ha gent de totes les edats i no tothom busca "el concertasso i la borratxera". "Tenim un públic molt ampli: venen persones de més de 65 anys, per això també fem activitats com la paella monumental, la botifarra, i hi ha també molt públic familiar i sempre hi ha actuacions per a xiquets, tallers infantils... Des de 2007 hi ha acampada familiar, que té les seues pròpies normes: no es pot beure, no es pot fer soroll a certes hores, està en una zona més tranquil·la, més accessible amb cotxe, tenen seguretat pròpia. L'altra és *libre albedrío*", diu iriu.

L'Aplec comença cada any amb 1.000 euros que un poble passa al següent, al que li toca l'any vinent, i es paga amb els tiquets d'aparcaments, la barra, la cuina, el marxandatge i les activitats que es fan durant l'any. Treballen amb preus populars i producte local. L'afluència depèn molt de la capacitat acollidora de la població que l'organitza: enguany preveuen tenir entre 1.000 i 1.500 cotxes. "L'Aplec és polític, però no ha acabat de polititzar-se al 100%. Hi ha polítics, protecció civil, bombers, inclús la Diputació -que fins ara ha estat governada pel PP- ens dona suport. També hi ha pobles que han volgut sortir de l'Aplec i s'han passat anys molt roïns. Ara se li han donat dos o tres premis, però el 2004 no va haver-hi Aplec i ens pensàvem que s'acabava. L'Aplec es va adaptant. Potser un dia serà només un dia o una nit... Però de moment no", conclou Serret.

L'Aplec dels Ports comença cada any amb 1.000 euros que un poble passa al següent, i es paga amb el marxandatge, els tiquets d'aparcament i la barra

El Feslloc o l'Aplec dels Ports, però, no són els únics que fan cultura crítica malgrat tot i contra tot al País Valencià. Francesc Burgos, el director artístic de La Casa Calba, el projecte cultural que gestiona el mític Teatre del Raval de Gandia, ho té ben clar: "El nostre festival més consolidat a nivell de públic és el Desllunat, que fa 15 anys que fem a Tavernes, però enguany l'Ajuntament només ens ofereix un terç del finançament. Nosaltres no fem gaire barra, i no sé com el farem. És un festival gratuït, de carrer, que treballa només amb gent de la comarca, on no hi ha cues ni aglomeracions, treballem amb el veïnat, i ens feliciten! Per nosaltres és un model a seguir, però a la pràctica el que se segueix és tot el contrari: el consum de drogues i alcohol com a oci necessari a altes hores de la matinada. Els que treballem la vessant més humanista de la cultura, que volem fer coses *guapes*, basades en teories de la sostenibilitat, estem sols. El sistema va cap al contrari, cap a la massa *borreguil*, no cap a la revolució. Fins i tot els que dalt de l'escenari parlen de revolució... Amb tanta cassalla la revolució passa, l'endemà no te'n recordes de la revolució. Això sí, t'ho passes bé. Nosaltres no estem en contra de passar-s'ho bé, però sí que això siga l'únic model. Nosaltres busquem una mirada estètica i ètica. També podríem fer festivals de festa, tenim la capacitat organitzativa i els coneixements, però no els fem, i és el valor que mantenim. No estem en contra d'eixe circuit sinó que siga l'única manera de fer cultura popular". Burgos, des de La Casa Calba, també munta festivals com l'RRRR! Festival d'Art i Reciclatge o el Sona Baixet per a xiquets, entre altres esdeveniments que animen a l'escolta atenta.

Burgos defensa que els festivals crítics gratuïts han d'estar subvencionats públicament, que no poden viure només de la publicitat i les barres, i que en d'altres s'ha de cobrar entrades. "Ha d'haver-hi cultura de carrer gratuïta, però no tota", diu. "Si no, com es pot aspirar a ser autònom en la cultura? Com es posa

Activitats infantils al festival Pop al Carrer - Desllunat 2017 a Tavernes de la Valldigna

en valor la cultura o la feina de la gent que des de l'organització social tenim vocació de servei públic però no estem a les administracions?", pregunta. "I no és una qüestió de diners, sinó de les prioritats dels ajuntaments que es poden gastar 10.000 euros en una orquestra o en la mascletà. Les administracions es pensen que són els únics que poden organitzar coses. Que organitzin, però que no impedisquen que altres també programin, i [si pot ser] que ajudin", acaba.

Música, humor i activitats infantils

Un poc més al sud de Gandia, a Ontinyent, fa sis anys que l'Assemblea de Joves Meruts va decidir muntar un festival de música de dos dies, el Diània, perquè no hi havia res similar durant les vacances. Econòmicament no va funcionar, però el resultat va ser molt emocionant, recorda Adrià Llin, un dels músics de la banda Auxili i organitzador del festival. A la tercera edició, un grup de l'assemblea es va cooperativitzar per dedicar-se exclusivament a l'activisme musical, mirant de treure el festival de les pèrdues. No se'n van sortir immediatament, però

Un poc més al sud de Gandia, a Ontinyent, fa sis anys que l'Assemblea de Joves Meruts va decidir muntar un festival de música de dos dies, el Diània

l'any passat, per fi, "va anar bé!", s'exclama el músic. "L'any passat vam poder pagar a tothom! Estem molt contents", diu. Van ajuntar els esforços del Diània amb el Fes la Mona, un festival d'humor organitzat per la monologuista Maria Juan que incloïa matinals infantils, monòlegs, un curs de guionista i monologuista i un final de curs a l'estil club de la comèdia. Van tenir una assistència d'unes 4.000 persones. La comunicació i el treball dels dos festivals es va fer per separat, perquè es dirigia a públics diferents, però unir esforços organitzatius els va sortir bé i van poder ampliar l'oferta cultural a Ontinyent. Tot i així, Llin admet que gran part de l'èxit econòmic el va fer el cartell del Diània amb noms com Xavi Sarrià, Zoo i els mateixos Auxili, que hi presentaven disc. Al final els diners van sortir de la barra, i les reivindicacions polítiques fora de l'escenari no es van jugar d'una manera explícita. A més, malgrat l'èxit de l'any passat, admet Llin, està per veure com s'organitzarà i com es pagarà el de l'any vinent -el Diània és bianual des de la seva quarta edició.

Però de petits èxits encara n'hi ha més al País Valencià. En un racó dels ports de la Plana Baixa, fa tres anys es va començar a celebrar l'Aplec del Penyagolosa, que enguany ha tingut lloc al xicotet poble de Xodos i ha sigut un èxit rotund. Com conta feliç Mireia Martí, fisioterapeuta i membre de l'organització, són quatre pobles i cada any l'organitza un. Enguany, tot i que feia molta calor, ha vingut més gent que l'any passat i tot el poble s'hi ha bolcat: "La gent s'hi ha implicat moltíssim, ha unit molt, i ha vingut gent gran, famílies amb furgos, públic jove... I l'accent polític hi era: s'han fet xarrades sobre despoblament, sobre els maquis a la zona del Penyagolosa, jocs de taula en valencià, jocs de muntanya, escalada, una actuació infantil, la pintada del mural fet pels xiquets del poble, s'ha treballat un manifest feminista i, divendres, els concerts més forts". S'ha pagat tot amb la barra i les cuines i no s'han perdut diners. Malgrat tot i contra tot, el País Valencià viu i canta. ●

Vols visibilitzar el teu projecte o entitat?
anuncia't a la Directa!

Escriu a: publicitat@directa.cat

arc
COOPERATIVA

Assegurem compromís

www.arc.coop

BUSQUEM CAPS (MONITORS/ES)

Demarcació del Barcelonès

CONTACTA'NS

☎ 93 340 34 50

✉ barcelones@escoltesiguies.cat

🌐 www.escoltesiguies.cat

Sí, era un homenet

El relat de Júlia Bacardit | @JuliaBacardit

Va haver-hi aquelles colònies, a finals dels anys noranta. La Núria era a les dutxes amb dues amigues de classe, els queia l'aigua avall, reien per l'adolescència que s'anticipava. Tot d'una la porta de la dutxa es va obrir, i qui l'havia obert era l'Alba, riure sorneguer, cabell ros rasurat, una sola arracada. Van sonar crits, i els nens de les dutxes veïnes, encara massa petits per excitar-se de debò, van acostar-se per observar i riure's de les tres nenes nues, que eren peretes verdes de Sant Joan. La Núria va sentir un malestar, després se'n va oblidar, i quan l'autocar de tornada a Barcelona va aparcar davant la porta de l'escola, la Núria va baixar corrents per saludar els progenitors i després va buscar l'Alba per acomiadar-se'n, estrènyer-la i sentir aquella olor que mai saps si és de carn o és de roba però sempre és d'algú que la fa. I l'Alba en feia, una olor dolça que entusiasma.

Alguns divendres la Núria i l'Alba quedaven per anar als Lauren Cinemas. Es perseguien a la cua de venda d'entrades i lliscaven a propòsit pel terra de rajola nova.

-T'agrada el Cayu? T'agrada? T'agrada? A l'Alba li agrada el Cayu! A l'Alba li agrada el Cayuuu!

-No t'ho diré! Ha! -i l'Alba feia la traveta a la Núria i es tronxava, el tors cap endavant i les dents al descobert, es moria de riure uns segons i després s'esfumava cap al carrer o cap als lavabos.

Dos anys més tard, la fila índia al pati interior de l'escola. Els cabells rossos i llargs de l'Alba a l'alçada de la cara de la Núria. La Núria va apropar-se per ensumar l'almelec, els ulls tancats durant una mil·lèsima. Després tots van obeir la mestra i van pujar les escales cap a l'aula. De nit, a casa, la Núria escrivia:

ALBA X CAYU CAYU X ALBA, ALBA X CAYU CAYU X ALBA

El Cayu era desmanegat, cap bombat desproporcionat al cos, passava les estones en un racó entre dibuixos. Era poc àgil i feia olor de flatulències. L'Alba ja no anava rasurada, portava vestits. En tenia un de color vermell poma. La tela del vestit no era maca ni cara, el seu pare era un andalús conductor de trens i un fanàtic de l'egiptologia. La Núria és com si el veiés ara, *Ves, este es Ra, el dios Sol*, i recorda que els llavis vermells passió d'aquell home calb i amable eren com de gominola, com els de l'Alba. I l'Alba de cabells llargs era maca dins el seu embolcall vermell estrany. La Núria se la mirava i la veia incòmoda i tímida amb una cuixa matussera damunt de l'altra, asseguda davant la taula de la classe de sisè de primària. La Núria d'onze anys creia que l'Alba del vestit vermell i els cabells llargs el que volia era córrer pels prats i jugar a fusells imaginaris. Durant l'hora del pati matiner dels dilluns i els dimecres, la Núria enfilava sola i discreta les escales de marbre. Obria l'aula pudent de nens i mines de llapis, s'apropava al prestatge on hi havia els llibres de tots (*Querida Susi, querido Paul*, correspondència tediosa entre un nen i una nena de lectura obligada) i robava el nombre de volums necessaris perquè, d'acord amb la distribució canviant de les cadires que hi havia a l'aula, l'Alba i el Cayu haguessin de compartir llibre. Quan l'hora de pati s'esgotava, el ritual de la fila índia i les escales es repetia. Les criatures anaven vestides amb una bata blanca i blava, les de les nenes folgades amb quadrats blancs, les dels nens amb ratlles blaves i un cosit horitzontal a la cintura, com si es tractés d'un frac

/ LLUÍS RÀFOLS

que els preparava per ser homes empresaris, iupis o prínceps de Sant Andreu de Palomar -que més aviat és seu dels treballadors de la Maquinista i dels professors de secundària. Passada l'estona del pati, els alumnes de sisè pujaven a l'aula per fer una hora de lectura en veu alta. Per sorpresa de la mestra, cada dilluns i dimecres faltaven exemplars de *Querida Susi, querido Paul*. Ella, dona de gestos de cigne i elegància estricta mai impostada, amb aquella manera seva d'acaronar-se la panxa quan estava a mig embaràs: "Vaja, Alba, hauràs de tornar a seure al costat del Marc!". I l'Alba amb el vestit vermell, una mica enrojolada, acostava la cadira al costat de la del Marc Cayuela, i la Núria els observava satisfeta rere les pàgines de *Querida Susi, querido Paul*. El Marc Cayuela també s'enrojolava i es pensava qui sap què.

Una tarda d'hivern, a principis del nou mil·lenni. L'Alba i la Núria van quedar per devorar bosses de patates en un banc de les Rambles. Fresquejava però encara era clar. L'Alba feia un parell d'anys que havia deixat l'escola. Menjaven i veïen famílies passar amb cotxet, adolescents més grans que elles.

-Em vaig començar a posar vestits perquè creia que això era el que volies. Ho vaig fer per agradar-te.

-Què? Jo no volia que et posessis vestits, Alba. No semblaves tu, estaves rara -l'Alba de tretze anys no portava vestits ni anava rasurada, duia una trena petita, seia amb les cames com una índia.

-Vaig marxar del Laia perquè m'agradaves.

Frec del vent, el crepit de la bossa de Doritos de plàstic. La Núria que l'any 2000 no havia fet petons a ningú. L'Alba la mirava amb els ulls més grans i blaus del compte, i la Núria va reviure unes altres colònies, la nit de discoteca, l'Alba amb mitja melena i una samarreta de tirants estreta, pits que suggerien la dona que hi hauria. *El Cayu i l'Alba, el Cayu i l'Alba, aquesta nit he de fer que ballin junts el Cayu i l'Alba.*

-I el Cayu? T'agradava el Cayu?

L'Alba, muda, amb una ganyota de dolor als llavis. La Núria no és un noi, no és un noi, no és un noi, i l'envaïa la mateixa tristesa que havia sentit a les colònies als anys noranta, després que l'Alba hagués obert la porta d'aquella dutxa.

-Voldries que fos un noi, no?

-No. No ho sé.

Van aixecar-se per caminar Sant Andreu avall, fins a les vies. Va fer-se de nit.

-Saps com aquella cançó de Sopa de Cabra? Una que diu "seeent la nit, que no s'acabi maaai". M'agradaria que avui durés per sempre. No és un noi, no és un noi.

La mare de la Núria, del sofà estant i amb la tauleta a les mans una tarda endiumenjada de l'any 2016:

-Tu de petita estaves del tot enamorada del nen que era l'Alba. Perquè era un homenet, l'Alba. Se li notava tant! -i la mare alça els ulls al sostre, es mossega el llavi inferior entre exclamativa i divertida.

A l'Alba se li notava. No com a la Núria, que mai no s'ha passat nits desperta prop de l'Alba del coll d'ivori, ulls blaus beatífics, llavis de gominola. *I llepar els seus pits petits i baixar fins al pubis, veure l'Alba que se m'escapa entre els dits i se'm desfà a la boca com un M&M.*

-Sí, era un homenet, l'Alba. ●

ressenyas

Exponent de l'art combatiu

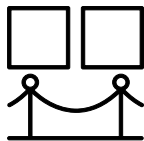
Clara Asín | @Colombine_9

Al Born Centre de Cultura i Memòria, en col·laboració amb l'Institut Valencià d'Art Modern, hi trobareu fins al 13 d'octubre una exposició que repassa la trajectòria de l'artista Josep Renau. “El combat per una nova cultura” del valencià i membre reconegut del Partit Comunista Espanyol (València, 1907 - Berlín, 1982) és el repàs a més de sis dècades de l'obra i la vida del pintor, cartellista, fotògraf, dissenyador gràfic, escriptor i teòric, un dels màxims exponents de l'art combatiu i anticapitalista d'arreu del món. A través d'un centenar de peces podem veure la seva producció, des de l'estètica art déco i les seves primeres obres dedicades a la publicitat fins als seus imponents cartells propagandístics que van marcar l'estètica antifeixista durant la Guerra Civil.

Renau entenia l'art com una eina contestatària, no només en el missatge sinó també en la forma i l'estètica. De seguida va trencar amb el llenguatge artístic de l'època i va ser un creador molt particular, col·laborant durant tota la seva vida en publicacions com *La*

Revista Blanca, *Estudios* o *Orto*, revistes d'idees àcrates. També va impulsar la revista *Nueva Cultura* (1935-1937), on va reflectir la seva lluita contra el feixisme.

Durant la Guerra Civil va ser director general de Belles Arts del Museu del Prado i va preservar el llegat artístic dels bombardejos. També va ser la persona que va convèncer Picasso per pintar i exposar el *Gernika* al Pavelló de la República l'any 1937. La major part de la seva producció artística va ser a l'exili, amb murals, cartells, fotomuntatges i collages com *The American Way of Life*, una feroç crítica al capitalisme i al racisme. També va ser professor i guia de molts i moltes artistes a l'Alemanya de l'Est. Va tornar de l'exili el 1976 i es va retrobar amb un gran reconeixement dins dels cercles intel·lectuals, però no de la institució valenciana. Renau volia deixar tota la seva obra a la terra que el va veure néixer i també que servís de llavor per seguir creant amb una perspectiva crítica. Ara trobem aquest llegat Barcelona, una cita imprescindible. ●

EXPOSICIÓ
Renau. El combat per una nova cultura
Born Centre de Cultura i Memòria
Fins al 13 d'octubre

El capitalisme de les nostres dades

LLIBRE
Capitalismo de plataformas
Nick Srnicek
Caja Negra, 2019
128 pàgines

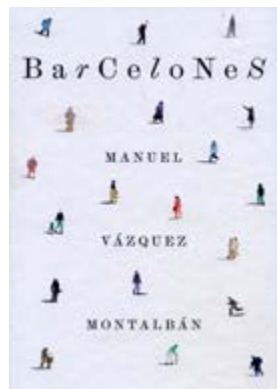
Mar Carrera | @carrera_mar

Capitalismo de plataformas, de Nick Srnicek, és una eina de butxaca per llegir al tren, de pes similar a un mòbil i que, en lloc d'atrapar-te en un forat negre de les aplicacions, et convida a endinsar-te en aquella economia que s'entén. Davant de discursos que alerten d'una profunda transformació de les nostres vides, monitoritzades per l'economia digital, aquest assaig breu -traduït per Aldo Giacometti en una edició del segell argentí Caja Negra- es dedica a una altra tasca: situar les companyies tecnològiques com a actors econòmics a l'in-

terior del món de producció capitalista.

El llistat és vast: plataformes publicitàries (Facebook), de núvol, industrials (Siemens), de productes (Spotify) o austeres (Uber), o algunes, com ara Amazon, que ho són tot a la vegada. Part de l'argument del llibre consisteix a ubicar aquestes plataformes en un context més ampli i desmentir que representin un canvi de període en el capitalisme, sinó que, com diu Srnicek, “les aparents novetats de la situació oculten la persistència de tendències de terminis més llargs”. Llegiu-lo i apagueu el mòbil. ●

Les Barcelones de Vázquez Montalbán

LLIBRE
Barcelones
Manuel Vázquez Montalbán
Ajuntament de Barcelona, 2018
358 pàgines

Ivan Alcázar Serrat | @La_Directa

La lectura del llibre *Barcelones*, de Manuel Vázquez Montalbán, escrit el 1987 i reeditat recentment (Edicions de l'Ajuntament de Barcelona), ens aporta una visió lírica i crítica de la història de la ciutat de la mà de l'escriptor marxista-hedonista, pare de Carvalho i poeta pop de la memòria i el disseny.

L'heterodòxia li permet reunir els versos d'Agustí Bartra i els informes de la revista CAU per sintetitzar en la seva “crònica documentada però subjectiva” el materialisme i el sentiment, usant també la sospita per analitzar les capes de la realitat local.

Allà on el consens havia dictaminat la grandesa dels macroesdeveniments, l'autor explica l'Exposició de 1929 com el “*Gross Plan* ordit per una burgesia industrial i venut als ciutadans com si fos un projecte nacional”. Es tracta de mirar Barcelona a peu de carrer pensant, amb les classes populars i els moviments veïnals, d'explicar la cultura a través també dels conflictes, de demanar a la democràcia el respecte per l’“hegemonia de la pròpia memòria”, de la memòria de totes i cadascuna de les ciutadanes. Heus aquí un repàs sentit i lúcid del passat, que es projecta cap al present i el futur. ●

/ VÍCTOR SERRI

“La insubmissió va demostrar el poder de la desobediència civil”

Pere Comellas,
exinsubmís al servei
militar obligatori

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

El 20 de febrer de 1989 vuit joves es van presentar al jutjat militar de Barcelona per declarar-se insubmisos, acció que va desfermar una campanya de desobediència civil que set anys després va provocar un canvi legislatiu sense precedents a l'Estat espanyol: l'abolició del servei militar obligatori, la mili. Dels 15.000 insubmisos catalans, només vuit van ser condemnats a presó. Un d'ells és Pere Comellas (Cal Rosal, 1965), que per negar-se a fer la prestació social a Intermón va ser jutjat i sentenciat el 1995 a quatre anys, dos mesos i un dia. Va romandre reclòs a Brians i més tard a la Model, d'on va obtenir el tercer grau fins a quedar en llibertat al cap d'un any. Comellas pertany a la generació de Patric de San Pedro, Jordi Muñoz, Yon Sánchez i altres militants del Moviment d'Objecció de Consciència, amb qui va compartir l'estratègia de la insubmissió. Una pràctica política que, per aquest professor de Filologia Portuguesa de la Universitat de Barcelona, va ser una escola d'aprenentatge per a les noves lluites dissidents.

Per quin motiu vas declarar-te insubmís?

Recordo que de petit els pares es negaven a comprar-me joguines de guerra. Però fora d'aquest fet puntal, a l'institut em va marcar conèixer gent relacionada amb el Moviment d'Objecció de Consciència, al qual vaig apuntar-me l'any 1988, just el dia que s'aprovava el reglament de la llei d'objecció de consciència, la LOC. Allà vaig entendre que calia secundar la insubmissió a la mili i al servei que s'havia creat per qui es negava a fer-la.

Per aquesta decisió et van empresonar un any. Eres conscient de què implicava?

M'havia preparat amb els tallers que impartien Pepe Beunza i altres activistes. La mala sort és que a Catalunya els condemnats vam ser pocs -no com a Navarra, on agrupaven els insubmisos als centres penitenciaris. D'aquí que personalment se'm fes dur.

Quines lliçons has tret d'aquella experiència?

Sobretot la força de la desobediència i la importància de comptar amb una base ideològica. Vaig entendre que, malgrat les campanyes oficials, els exèrcits no aporten res de positiu a la societat i que la violència, lluny de l'èpica alliberadora que li atorga una determinada esquerra, sempre és un mal camí perquè, amb ella, venen associats la jerarquia, l'obediència cega i altres valors negatius.

Molts joves van optar per la prestació social substitutòria (PSS). Tan dolenta era?

La PSS era substitutòria; per tant, justificava que hi hagués la mili. Després desprofessionalitzava el tercer sector en nodrir les entitats de mà d'obra barata i, per últim, neutralitzava la capacitat de dissidència del moviment. En canvi, la insubmissió posava tota la mili a la piqueta i, de retruc, convertia l'objecció en una via moderada, i va propiciar que molta gent s'hi apuntés. El nombre d'objectors va créixer de

forma exponencial, però, cal dir-ho: sense la insubmissió, la PSS no hauria posat fi a la mili.

Quins debats va deixar pendents?

Un d'ells és el reclutament; és a dir, el dret de l'estat a obligar-te a fer una determinada activitat. La insubmissió va posar en conflicte aquest deure (inclòs a l'article 30 de la Constitució) i el dret a la llibertat ideològica (article 16), de resultes del qual algunes entitats van decidir no acollir més objectors.

La fi de la mili com va afectar el moviment?

El va diluir força, perquè desapareixia un estímul per a l'activisme, i també va provocar la pèrdua d'una eina que, amb l'assemblearisme i les formes col·laboratives, posava en pràctica aquella màxima segons la qual els mitjans han de ser coherents amb el fi que persegueixes.

Això va privar que la insubmissió a les casernes no prosperés?

Tampoc ho crec. Amb la insubmissió a les casernes es volia reeditar un enfrontament amb l'exèrcit, que fos ell qui reprimís i posés en evidència que, darrere la mili, hi havia una ins-

titució incompatible amb els drets humans. No va tenir continuïtat, és cert, però va precipitar la fi de la mili, una vegada els militars van veure que no volien quedar novament desacreditats.

Iniciatives com “Desmilitaritzem l'educació” sembla que no tenen la incidència esperada...

Els canvis profunds són difícils i necessiten temps. Pensem que l'exèrcit ja no està tan qüestionat gràcies a la seva professionalització i les campanyes en què es disfressa d'ONG. Per tant, hem de buscar noves formes de conscienciar que el militarisme també s'expressa amb la llei mordassa, on se sacralitza l'autoritat, o la mateixa monarquia, arrelada al militarisme. En aquest sentit, la insubmissió va demostrar el poder de la desobediència civil per construir una nova societat. ●

Es volia posar en evidència que, darrere la 'mili', hi havia una institució incompatible amb els drets humans